

KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 7

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

6. APRÍLA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

Vychádzam z tézy, že budúcnosť európskeho kontinentu môže byť založená iba na spolupráci európskych národov. Teda, že celkom určite vývoj nepovedie k zániku európskych národov a k vzniku nejakého nového európskeho super národa. Nazdávam sa, že národy v Európe ostanú aj naďalej centrálnymi subjektami spoločenského vývoja a teda aj vývoja civilizačného a kultúrneho.

Vývoj k spolupráci európskych národov však predpokladá vývoj nových a vyšších foriem identity národov. Znamená formovať nové obsahy sebauvedomovania - seba a iných. Mám na mysli aj zanechania starých spôsobov utvárania identity. Konkrétne utváranie identity jedného národa tak, že sa marginalizuje alebo celkom potláča identita iného národa. Identita nielen ako vylučnosť, ale ako rozlíšenie iných identít.

Typickým príkladom dôsledkov takého neživotného utvárania identity v našich slovenských dejinách bolo odnárodňovanie. Ale

STANISLAV HVOZDÍK

aj celá uhorská spoločnosť XIX. storočia a začiatku XX. storočia je postavená na takom chápaní identity, že identita vyššie postaveného je založená na zľahčení identity nižšie postaveného. To znamená, že v konkrétnych medziľudských vzťahoch sa na utváraní identity nezúčastňovali kvality osobnosti, ale finality praktického, pragmatického rázu, ktoré boli závislé od matérie, hmotných statkov.

Iba vylučujúca identita nejakého národa sa môže opierať o skreslenú historickú pamäť, v ktorej sa skôr či neskôr usídlil nejaký mýtus.

Maďarský historik Lendvai v knihe Tisíc rokov maďarského národa má kapitolu „Domýšľavosť bez hraníc, predstava o poslaní maďarstva“. Identita sa utvára ako kontinuálny proces v histórii človeka, kedy je spojená so snahou, aby sa človek vyčlenil z niečoho, čo ho anonymizuje, robí iba súčasťou celku, ktorý nie je pripravený vnímať jeho osobitosti, potencie pre pravdivejšie, mravnejšie, lepšie. Je to cesta od celku, ktorý mu azda mohol v niektorej fáze vývoja poskytovať oporu zvonku, ale identita je cesta k oporám zvnútra. To sa pamätá ako vedomie vlastnej continuity, rolí a society, ktorá chce personalizačné výdobytky garantovať.

Pre porozumenie možnostiam a podmienkam pre dobré spolunažívanie európskych národov považujeme za dôležité rozlíšenie medzi pojmami civilizácia a kultúra. S tým rozlíšením prichádza filozofia personalizmu. Široký prúd personalizmu považujeme za doteraz nevyužitú záležitosť názorov, ktoré by vyjasnili možné bloky tohto spoluzitia, najmä pokiaľ ide o retardačné návraty k prekonaným civilizačno-historickým formám, akým je napríklad aj koberec, ktorý maďarská politika rozprestrela na prahu Európy.

Civilizácia má finality úžitkovo-účelové. Kultúra zase finality spirituálne, duchovné. Civilizačné by malo smerovať ku kultúrnemu. Nová európska identita národov by mala obsahovať aj to civilizačné, povedzme, ako technologickú zdatnosť, ale nie samoúčelnú,

Snímka: Evelina Petrenko

Kobercová identita

lež overujúcu si svoje smerovanie finalitou, alebo úlohami existencionalnej povahy, finalitou duchovnou. Anomáliou je, ako na to poukazuje L. Hanus, podobne ako poľský filozof S. Bartnik, ale aj iní personalisti, napríklad francúz M. Blondel, ak sa to civilizačné uzatvára, stáva sa samo sebe cieľom, pred tým duchovným. Civilizačné tak môže ohroziť tie sféry, ktoré sú dôležité pre kultúru, sféry, v ktorých dochádza k personalizácii človeka. Takým stratením kontaktu toho civilizačného s kultúrnym, povedané personalisticky, sa zužuje horizont človeka, horizont jeho konania. Kultúra sa degraduje z cieľa na prostriedok niečoho, čo je účelové, utilitaristické.

Aj to sa dnes dá pozorovať v úpadku kultúry vo svete, ale aj na Slovensku.

Francúzsky filozof, personalista M. Blon-

del, ktorý v inom čase analyzoval povahu ľudského konania, prišiel k záveru, že konanie nemožno uzavrieť do jeho produktov, že má tendenciu transcendovať smerom k bytiu. Teda, že konanie nemožno uzavrieť iba do toho civilizačného, ale že má trend transcendovať ponad to, k duchovnému a integrovať ho do tohto duchovného celku. To neznamená, ako píše, kultúra nemá vzťah k užitočnému, ale znamená, že skúma, kedy ono má vzťah k bytiu. Preto chcieť sa vrátiť k prekonaným civilizačným formám, ako je napríklad staré Uhorsko, ktoré zaniklo práve preto, že stratili kontakt s tým duchovným, že uzavreli konanie spoločenstva do opakovania nejakej historicity namiesto toho, aby hľadali nové formy pre život spoločenstva, je práve takou anomáliou.

(Pokračovanie na 4. strane)

Poznal som dobrú pani, ktorá sa na starosť rozhodla činiť pokánie a najmä dobrými skutkami vyvážiť chyby svojho života, spôsobené učiteľským povoláním. Bola to láskavá osoba. Rozdávala sa napravo-naľavo, a keby sa dalo rozdať dohora i nadol, určite sa rozdá aj týmito smermi. Naostatok, zrejme sa jej podarilo aj to, lebo pomáhala aj nešťastným susedom nad i pod bytom, v ktorom žila spolu s manželom

Mal som ju rád, nielen preto, lebo čítala a šírila Kultúru, no ozaj zo srdca vyžarovala okolo seba lásku a porozumenie, živo sa zaujímajúc predovšetkým o druhých.

Stalo sa, že ma raz pozvala k sebe do záhrady s chatkou, v ktorej ubytovala skupinku bezdomovcov. Dalo by sa očakávať, že ľudia

Znaky

TEODOR KRIŽKA

zbavení nielen súcitu, no i záujmu spoločnosti, bez prístrešia, sa za dobrotu odvdčia aspoň tým, že budú udržiavať aký-taký poriadok. Správne domýšľate - nič také sa nestalo. Ani netreba popisovať spúšť, ktorú sme našli. Rozbité okná, vylomené dvere, spálené všetko, čo malo horľavý základ. Nič nepripomínalo kedysi pedantne obrozenú záhradku, taká bola zarastená pľh'avou.

Ale nie sme my všetci podobní bezdomovci v Božej záhrade?

Staráme sa o seba a o zem zverenú do správy, ako by sa to patrilo na jedincov schopných udržiavať znesiteľný poriadok, tobôž schopných vďaky?

Keď som sa nedávno vybral na prechádzku po okolitej prírode, bol to často žalostný pohľad. Porasty trniek, šípok a hlohov okolo poľnej cesty boli plné výrobkov z plastov - pohárikov, fliaš, tašiek, niekde ležali staré pece, chladničky, práčky, vyhodené okná, pneumatiky...

Sortiment odpadu isto pozná každý zo svojho okolia.

Ale to, čo sa deje na miestnej úrovni takpovediac ilegálne, je iba smietka oproti tomu, ako sa k zemi správa celá civilizácia.

To všetko je daň za prehnane nároky na životnú úroveň a mrhanie energiami, za (anti)kultúru konzumu.

Človek je robot, ktorý sa pachtí za ziskom, aby ho vzápätí minul - ak nie na hypotekárny úver, tak určite na jedlo a na výrobky, ktoré neraz morálne zostarli už v čase predaja. Ľudia sa celý rok pachtia, aby sa v lete mohli opekať na preľudnených plážach vzdialených kozmopolitných destinácií a v zime lámať krky na zasnežených svahoch Álp. Krásky sa každý rok nevyhnutne musia obliekať do zaručene trendových farieb, akoby existoval dajaký módný boh, ktorému treba prinášať obety v podobe vymeneného šatníka.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Mária Terézia verzus Ludovít Štúr?

Vymedzovanie nového územia Maďarska, teda veľkého Maďarska, intenzívne pokračuje. V ostatnom čase sa rozprúdila diskusia o pláne pána M. Mačuhu, šéfa akéhosi Bratislavského okrásťovacieho spolku, pripraviť repliku niekdajšej sochy Márie Terézie v Bratislave aj s jej husármi - „s uhorskou šľachtou“ a znova ju postaviť na pôvodné miesto, teda na miesto, kde už desaťročia stojí súsošie Ludovíta Štúra - na Námestie Ludovíta Štúra. Provokácia?

Ako vieme, Máriu Teréziu tam postavili v čase maďarského milénia, výročia príchodu Maďarov do dunajského priestoru storočia predtým osídleného našimi predkami - starými Slovákmi. Dôvod odstránenia L. Štúra z tohto miesta je podľa p. Mačuhu v tom, že sa pri tejto soche nerobila „žiadne oslavy ani stretnutia“, že sa tam nehodí, z čoho dostatočne jasne vychádza, že pri Márii Terézii takéto oslavy a stretnutia budú, resp. by mali byť, plánujú sa. Desaťtisíce eur na sochu sa očividne ľahko nájdu. Budú sa môcť „zapojiť“ aj ľudia“.

Dúfame, že je jasné, aký postoj sa tu vyjadruje k Slovákom, Slovensku, k Slovenskej republike, k našim dejinám. Socha Márie Terézie vraj zatieni Čumila a Paparazziho, povedľa nich teda vznikne nový „symbol Bratislavy“. To je argumentácia „okrásťovacieho“ spolku. Nie je to pre Slovákov vznešená idea?

Spolok pána M. Mačuhu vznikol v roku 2009, podľa všetkého práve preto, aby sa zabezpečil projekt s Máriou Teréziou. Už získal významných priaznivcov, napr. novú starostku Starého mesta. Nemá vraj námietky ani primátor Bratislavy (?). A nájdu sa aj ďalší. Mohol by sa nepridať náš Most? A možno sa nájdu aj ďalší. Veď my sme mierumilovní, tolerantní. Práve v tomto čase sa pripravuje aj inštalácia

pomníka Jánoša Esterházyho v Košiciach. A práve teraz bolo na internete zverejnené aj interview maďarského konzula Gézu Farkasa z 9. marca 2011. Toto interview by sa malo zverejniť všetkými médiami, aby sme si konečne uvedomili, aký je postoj našich susedov k nám a o čo im ide. Maďarský konzul so sídlom v Bratislave, teda oficiálna osoba Maďarskej republiky, okrem mnohých iných pozoruhodností povedal aj to, že „Slovensko možno nazvať kukučím vajcom“, lebo sa jediné „ako celok vydělilo z Uhorska“ (vlastne z Magyarországból). Slovensko teda vyrástlo v maďarskom hniezde, vypelchali ho Maďari a „značná časť slovenského obyvateľstva (szlovákság) sa v posledných desaťročiach asimilovala“, „každý druhý Slovák mal maďarských starých rodičov“, „kult Cyrila a Metoda neexistoval, avšak svätého Štefana si ctíli aj na severe“ a „je divné, ako vierozvestovia preskočili cez územie dnešného Maďarska“, a Slováci vlastne nemajú dejiny... (Tu si spomenieme aj na známy výrok niekdajšieho predsedu slovenského parlamentu, že Slováci možno ani nemajú dejiny.) Atď.

Spoločenstvo Kresťanské Slovensko spolu s inými slovenskými organizáciami ostro protestuje proti takýmto znevažujúcim, hanobiacim a hanebným postojom, výrokom a činom. Očakávame, že príslušné štátne orgány SR budú bez meškania primerane reagovať - tak, ako je to bežné všade inde vo svete.

Za SKS

M. DUBEC, J. SIVÁK, V. MAGDOLEN,
P. KOŠTÚR, I. P. HATALA, J. PORUBSKÝ,
F. KOŠTÁL, Á. KRÁL, X. DUCHOŇOVÁ,
L. URMINÁK, J. DARMO, E. KRISTINOVÁ,
S. LEHOTÁK, J. BLAŽO

(Dokončenie z 1. strany)

Symbolom bohatstva sú niekoľkomiliónové autá, dosahujúce na diaľnicami rýchlosti, ktoré ani spolovice nepovoľujú dopravné predpisy.

Výpočet zaručene nevyhnutných predmetov a potrieb, ktoré nám majú zabezpečiť zmysel života, každý pozná aj sám.

A isto si mnohí uvedomujú, že duchovné bohatstvo, mravnosť, vzdelanie, kultúra ako taká sa nestali zmyslom, ale iba akousi

zvyškovou hodnotou, čímisi, čo si môžeme, ale ani nemusíme dovoliť, a ak - až uspokojujeme svoje hmotné chute. A i kultúra je tiež iba akýsi nástroj na ukávanie zmyslov.

Občas nás z tohto zacykleného životného štýlu vyrušia správy o vraždách, atentátoch, prevratoch, vojnách, zemetrasení.

Ale aké sú to správy? Nepodobajú sa na počítačové animácie? Sme ešte schopní ozajstného pohnutia, ozajstného súcitu? Alebo iba ukájame deficit po vnemoch, otupení nadužívaním zmyslov?

Tragédie sa nás nedotýkajú, kým sú za dverami našich obývačiek a iba na obrazovkách televízorov alebo počítačových monitorov. Hrdinami dňa sa stávajú mladíci, ktorí sa predbiehajú, kto si expresívnejšie kopne do niektorej z osobností slovenského života a kto sa pri slovách o blízkom či nebudaj zaoceánskom zahraničí viac priblíži čelom k špičkám vlastných topánok.

Človek je od narodenia naprogramovaný všetkým naokolo. I niektorým kňazom už dnes takmer nenáleží oslovenie otec, ale kamarát. Naostatok, prečo nie - keď pre mládežníkov, aspoň podľa jednej ich pesničky, je

Ježiš, Spasiteľ, Kráľ a Sudca - priateľom. Niektorí kňazi sa i tak správajú - ako vodcovia turistických oddielov či futbaloví tréneri, stavitelia a manažéri či kultúrni, nie ako tlmochníci Dobrej zvesti. V chrámoch sa čoraz častejšie najväčšou atrakciou nestáva Boh emanujúci všetko, čo sme a čoho sme súčasťou, ani Boží Syn, nadprirodzený Logos, Slovo, ktoré bolo na počiatku a bolo u Boha, a to Slovo bolo Boh - ale atrapy, gýčovité

rockové koncerty, valentínske srdiečka a i väčšie nezmysly.

Akoby si duchovní zabudli klásť otázku, kvôli čomu sa slúži svätá omša a keď sa slúži, či sa liturgia nemá predovšetkým páčiť Bohu, až potom človeku. Akoby sme postupne premieňali Cirkev, tú všeobecnú, katolícku a svätú, ktorú ani brány pekelné nepremôžu, na dakajký spolok, nie nepodobný na športové kluby. Môže sa stať, že zakrátko v kostoloch budú ako na športových zápasoch miništrovať roztlieskavačky.

Ak má kostol konkurovať zábave, s vynaliezavosťou komerčného zábavného priemyslu to má dopredu prehraté.

Lenže kostol má podľa mojej skromnej mienky zostať Božím stánkom, domom modlitby, ticha a sústredenia, prístreškom vykoľajujúcim človeka z mylného štýlu života, a nie naopak. A podľa môjho skromného presvedčenia by taký mal zostať, či sa v ňom okrem kňaza počas liturgie modlí zástup veriacich, iba jediná starénka, alebo kňaz sám.

Aj chrám je iba symbol Božieho milosrdenstva, ako milosrdenstvom staručkej pani učiteľky bolo požičať bezdomovcom záhradu i s chatkou.

A práve tak naša duša.

TEODOR KRÍŽKA

Súčasná (ale aj každá minulé a budúca) "koaličná rada" nie je nič iné ako nelegálny orgán najvyššej zákonodarnej, výkonnej a čoskoro aj súdnej moci v Slovenskej republike, a preto nielenže ohrozuje, ale priam rozkladá demokratické základy štátu. V súlade s Ústavou by teda mala byť zvrhnutá hoci aj násilnými prostriedkami a jej členovia obžalovaní zo sprisahania proti republike a postavení pred súd. Nič takého však nikomu na Slovensku ani len nenapadlo, naopak, vari každý občan, tento nedemokratický orgán uznáva a rešpektuje ho - hoci so škrípajúcimi zubami.

Kam takýto občiansky postoj vedie, chcem ilustrovať na nedávnych vyjadreniach dvoch významných členov tzv. Koaličnej rady.

Nedávno v televízii R. Sulík na margo Zákona o dvojitom občianstve vyhlásil, že on sa tejto problematike nevenuje a tvrdil, že otázky s ňou spojené sú pre ľudí nepodstatné. Výzval sa, že sa považuje za ekonóma a tvrdil, že preňho aj pre ľudí sú dôležité iba ekonomické reformy. Podobne, vari o dva týždne neskôr, iný člen Koaličnej rady Lipšic sa zasa vyjadril, že ľudia už nechcú počúvať hádky politikov o sporný zákon o dvojitom občianstve, že ich vraj trápia iné veci.

Celkom isto Slovákov trápia aj iné veci, mnohých (na hanbu súčasnej vlády) opäť, roky po "havlavskej pravdolásavskej revolúcii", nezamestnanosť a hlad. Aa to sme na začiatku tretieho tisícročia! Podstatné však je, že Sulík aj Lipšic s demagogiou im vlastnou občanov bohapusto klamali a svojimi pseudoargumentmi nielenže dehonestovali "koaličných" partnerov JUDr. Procházku a "obyčajného" Matoviča, ale najmä ohlupovali Slovákov, že Zákonom o dvojitom občianstve je čosi pre nich nepodstatné a že debata o ňom odvádza politikov od riešenia naliehavších problémov spoločnosti.

V skutočnosti sú pre národ, pre jeho prežitie, veľmi významné, ba nevyhnutné dve veci - spoločný jazyk a spoločné územie. Oboje je v súčasnosti ohrozené ako ešte nikdy v osemnásťročnej histórii našej republiky.

Požiadavka Bélu Bugára tlmočená, pravdaže, bojovníkom z nadpráva Maďarov, nie za práva Slovákov - Chmelom, aby sa hranica pre používanie jazyka menšín v úradnom styku znížila z 20 na 10 (15) percent, nie je nič iné ako úder proti Slovensku a slovenčine. Je smutné, že "Koaličná (z)rada" necíti pri tomto údere žiadnu bolesť. Naopak, usmieva sa a hodlá Bugárovi vyhovieť. Samozrejme, tvári sa prítom, že vlastne o nič nejde.

Celkom isto nejde o proklamovanú ochranu menšinových jazykov ale o "vymedzovanie (ne)etnických hraníc".

Druhá Bugárova požiadavka týkajúca sa dvojitého občianstva je aj druhá z jeho zákerností. Aj tu sa tvári, že nejde ani tak o Maďarov žijúcich na Slovensku ako o Slovákov žijúcich kdesi vo svete. Stačilo najst riešenie vhodné pre takýchto Slovákov a Bugár svoje úmysly odhalil. Teraz mu už celkom otvorene ide práve o slovenských Maďarov. Súhlasí však s dvojitym občianstvom bez podmienok, s naivnou vierou, že slovenskí Maďari sú a priori lojálnymi občanmi SR, je doslova vlastizrada. Pretože aj hlúpe mu napadne, že ak by aj skutočne títo občania boli lojálni voči svojej vlasti, ako občania Maďarska by museli (boli povinní) plniť nariadenia maďarskej vlády.

Ukrivdený národ má právo na sebaobranu

Ak toto Sulík nechápe, ak to nie je preňho dôležité, potom by mal urýchlene zo slovenského parlamentu odísť kamsi veľmi ďaleko!

Niet väčšej hanby pre národ, ako mať takéhoto predsedu zákonodarného zboru.

Bolo by chyba sa mysliť, že Bugár kolikuje územie druhého Kosova. Nie, v Kosove žila predsa väčšina Albáncov, on za svoje kolikuje územie Slovenska, na ktorom žije 85% Slovákov! A Sulík, Radičová, rovnako ako minister vnútra Lipšic či spišský Klamár Mikuláš, všetci sa spokojne usmievajú.

Pre nich sú najväčšími nepriateľmi Fico s Mečiarom.

Biblia, ale aj Cirkev považuje - aspoň v posledných dvoch storočiach tomu tak bolo! - národ za nosný prvok organizácie sveta - nie štát! Preto

v minulosti i katolíci, i evanjelici na Slovensku boli kriesiteľmi a doslova záchrancami národa. Dnes je, bohužiaľ, všetko inak. Štyria múdri starci mimo pastorácie, vraj kvôli starobe (Hrušovský, Korec, Sokol, Vrablec), sa modlia za náš národ a štát a asi preto sa o nich šíri toľko nepekých a dehonestujúcich fám). No tí, ktorí sú v "aktívnej službe" Bohu, až na nepočítané výnimky, akoby svoj národ a svoju vlasť nepovažovali za hodnú zápasu. Ani teraz sa k týmto, pre národ životne dôležitým otázkam nevyjadrujú, nezaujímajú stanoviská, akoby aj oni boli v "Bratislavskej vodárenskej".

Spisovatelia, po cirkevi druhé svedomie národa, sa zasa boja skôr o svoj „zámček“ v Budmericiach. Kdežeby im napadlo burcovať národ, na to dnes niet času.

Chudák Ludevít!

Za daného stavu vecí sa nedá ani veľmi diviť, že aj po komunálnych voľbách a zmenách v bratislavskom Starom meste aj na bratislavskom magistráte sa človek musí stále obávať, že darebákom, ktorí ho chcú kamsi upratať, sa to napokon aj podarí. Rozrastajúca sa „skupinka“ nenávidiaci úctu k slovenskému, chce na Štúrovo miesto postaviť „osvietení despotku“ podobne, ako postavila namiesto Štefánika neznaboha Masaryka, alebo iná, podobná „skupinka“, v Komárne na-

miesto sv. Cyrila a Metoda, generála Klapku, masového vraha Slovákov, či v Košiciach Máraia a Esterházyho, ktorý plamenne vital v okupovaných Košiciach „osloboditeľ“ Horthyho. Ostatne, takto už roky stavajú po slovenských obciach akýchsi t(u)ruľov...

Nuž, zvláštna matematika: láska k slovenskej svojeti je hriech, prejav nacionalizmu, a stavanie pomníkov maďarskej iredente - znak ústretovosti a tolerance!

Cirkevná vrchnosť a s ňou aj miestni duchovní vytrvalo mlčia. Hrbia sa zo strachu? Alebo radšej spolu s mládežníkmi počívajú nočné rockové koncerty - tak slúžia Bohu?

Možno sa potom diviť, že vierolomný Most má členov dokonca aj na Kysuciach?

Chrbtovú kosť moderného národa vždy tvorila a tvorí jeho inteligencia, predovšetkým humánneho zamerania. Tá, čo vládne slovom (a masovokomunikačnými prostriedkami), spisovatelia, novinári a kňazi. Akú budúcnosť môže mať národ, ktorý má „nemých a hluchých“ spisovateľov, bezcharakterných a zapredaných novinárov, ľahostajných duchovných?

Národ má však právo aj povinnosť brániť sa všetkými prostriedkami pred takýmto osudom.

JOZEF HLUŠEK

Kresba: Andrej Mišanek

Nadarmo budete stavať kostoly, dávať duchovné cvičenia, zakladať školy, všetka vaša práca a vaše úsilie vyjdú navnivoč, ak nebudete schopní vládnuť zbraňou spôsobilou na útok aj na obranu - vernou a rýdzou katolíckou tlačou... Priniesol by som akúkoľvek obeť, svoj prsteň, pektorál i reverendu by som vložil do zálohy, len aby som mohol podporiť katolícky časopis. sv. Pius X.

Zdroje politickej moci v parlamentnej demokracii

Najskôr nežné a oranžové revolúcie a následne nepokoje v arabských štátoch, svedčia o nespojnosti širokých vrstiev obyvateľstva s hospodárskou a s politickou situáciou. V Tunise, Egypte a v Libyí je neistý vývoj udalostí a budúcnosť vládnúcich kruhov. Situácia je vážna aj v ostatných častiach sveta. Masy sa radikalizujú pod vplyvom nepriaznivej hospodárskej a politickej situácie, snahy presadiť zmeny, s ktorými nesúhlasí vládnúca časť spoločnosti. Globalizácia svetového hospodárstva a čoraz zrejmejší stret civilizácií, ktorý zrejme vyústí do nového rozdelenia politických a ekonomických síl vo svete, zohráva dôležitú úlohu v tomto procese. Pretože prebiehajúce zmeny nemôžeme považovať len za lokálnu záležitosť, cieľom príspevku je venovať pozornosť mechanizmu a štruktúre politickej moci, možnosti legislatívy a exekutívy presadzovať záujmy politických strán a mocenských zoskupení.

K stretu mocenských záujmov dochádza aj v monarchiách a v diktatúrach. Avšak, monarchovia a diktátori spravidla neváhajú použiť všetky mocenské páky, násilie a represie na presadenie mocenských záujmov. Obdobná situácia bola v štátoch sovietskeho bloku, v ktorých politici na čele vládnúcej strany uzurpovali moc v strane a v spoločnosti. Aký je teda mechanizmus a štruktúra politickej moci v parlamentnej demokracii, kto vládne v spoločnosti? Je to vláda, ktorá bola zostavená na základe výsledkov volieb do parlamentu, alebo iné mocenské štruktúry, ktoré stoja za vládou a vplyvajú na jej činnosť? V predkladanom príspevku venujeme pozornosť tejto problematike.

ZDROJE POLITICKEJ MOCI

Existuje veľa príkladov, ktoré svedčia o tom, že politická strana, ktorá vyhrala voľby nemusí zostaviť vládu - vládnúť. Nemusí ani vystupovať ako aktívna opozičná strana, ktorá usiluje o pád vlády a o predčasné parlamentné voľby. Stačí ak v zložitej hospodárskej situácii využíva chyby vlády a rastúcu nespokojnosť voli-

čov s jej činnosťou. Na tomto základe a s dobrým volebným programom a agitáciou, opozícia môže mať zabezpečené víťazstvo v najbližších voľbách do parlamentu, avšak, ak nezíska nadpolovičnú väčšinu hlasov a nedokáže zostaviť koalíciu, situácia sa môže zopakovať.

Výsledok parlamentných volieb je východiskom parlamentných strán na umiestnenie sa na parlamentnej šachovnici a pre následné ťahy, ktoré vedú k zostaveniu vlády, formovaniu koalície a opozície. V širších súvislostiach, tieto ťahy vplyvajú aj na orientáciu domácej a zahraničnej politiky vlády. Prostredníctvom politiky vlády premietajú sa do vývoja národného hospodárstva, vplyvajú na životnú úroveň širokých vrstiev obyvateľstva - voličov a späť na postavenie a akceschopnosť vlády. Vláda a s ňou späté koalíčné strany vytvárajú si takto predpoklady pre úspech, alebo neúspech v najbližších voľbách do parlamentu. Tieto sa môžu konať v riadnom termíne, alebo predčasne.

Odpoveď na otázku kto teda vládne je jednoznačná - je to víťaz ťahov na politickej šachovnici. Hráči, politické strany, ktoré získali väčšinu hlasov v parlamente a dokázali zostaviť vládu. Neoficiálne ide o koalíčnú radu zostavenú z predstaviteľov koalíčných strán a za nimi stojace záujmové skupiny.

Politické strany môžeme definovať ako organizovanú skupinu ľudí, ktorým ide o získanie politickej moci v štáte s cieľom realizovať parciálne a skupinové záujmy. Tieto sa spravidla dajú dosiahnuť len po získaní politickej moci, rozhodujúceho postavenia v domácej a v zahraničnej politike štátu. Politické strany môžeme charakterizovať, členiť a hodnotiť podľa rôznych kritérií. Podľa programu na ľavicové, pravicové, strany stredu, ale aj na liberálne, konzervatívne,

nacionálne, atď. Politické strany sa spravidla hlásia k ideológii a k politickým cieľom, ktoré sú srozumiteľné potenciálnym voličom a oslovia ich.

Ideologická nevyhranenosť a veľký počet politických strán, nedostatky v organizačnej štruktúre, nevyjasnený program, vnútrostranícky boj, atď. vedú k štiepeniu strán do frakcií, vzniku nových strán, ktoré sa snažia zaplniť miesto na trhu. V post-socialistických štátoch rastúca sociálna a spolu s ňou národnostná diferenciálnosť spoločnosti, rozdielny stupeň zodpovednosti politických strán za fungovanie a existenciu štátu, oslabujú jeho jednotu a zahrávajú sa s jeho existenciou ako samostatného štátu.

Osobitný problém predstavuje volebný systém pomerného zastúpenia, stranická kontrola poslancov, ktorých mandát sa odvodzuje od nominácie politickej strany na kandidačnú listinu danej strany, a nie priamo od voličov. Na programe dňa je preto zmena volebného systému, možnosť kombinovať väčšinový systém s pomerným zastúpením.

ROZDELENIE

POLITICKEJ MOCI

Základné delenie sa uskutočňuje po línií legislatíva - exekutíva. Ide o komplikovaný proces výkonu moci, ktorý je spojený s realizáciou protirečivých záujmov politických strán, ktoré zápasia o moc v štáte. Tieto záujmy sa menia pod vplyvom postavenia politických strán v mocenskej štruktúre a z neho vyplývajúceho zastúpenia koalície a opozície v parlamente; z tohto zastúpenia vyplývajúcej podpory vlády pri hlasovaní v parlamente, postavenia súdnicstva ako aktívneho zdroja moci štátu. Osobitnú pozornosť vyžaduje činnosť záujmových skupín, ktoré bezprostredne, alebo na základe neformálnych kontaktov vplyvajú

na činnosť politických strán, parlamentu a vlády. Pri výkone politickej moci rovnako dôležitý je aj postoj stavovských organizácií a médií k činnosti vlády. Sú to hlavne médiá, ktoré vplyvajú na verejnú mienku, pôsobia na prevládnu, alebo proti vláde zameranú atmosféru. Je to verejná mienka, ktorá je citlivá na pokles životnej úrovne, rastúce rozdiely medzi bohatými a chudobnými, historickú pamäť, atď. Vývoj hospodárstva a spoločnosti, ktorý môže prerásť do nespokojnosti s činnosťou vlády, sociálnych nepokojov a do následného pádu vlády, ale aj spoločenského systému.

V systéme politickej moci vláda vystupuje ako kolektívny orgán, ktorý má ústredné postavenie vo výkone štátnej moci. Pritom aj keď strany, ktoré zostavili vládu vplyvajú na vývoj v štáte prostredníctvom vlády, možnosť vlády vládnúť je daná pôsobením viacerých vzájomne sa prelinajúcich činiteľov. Odvodzuje sa od počtu hlasov v parlamente a tým aj od možnosti opozície a záujmových skupín vplyvať na činnosť vlády, podpory verejnosti. Autorita vlády a efektívnosť vládnej moci je takto odvodená od jej štruktúry, aktívneho, ale predovšetkým pasívneho súhlasu občanov s činnosťou vlády. Polarizácia spoločnosti, ktorá je výrazom úrovne ekonomického rozvoja spoločnosti a tým aj sociálneho zloženia obyvateľstva a tým aj možnej intenzity konfliktov s vládnou mocou, zohráva dôležitú úlohu v tomto procese. Pasívny súhlas voličov s činnosťou vlády sa môže kedykoľvek obrátiť do aktívneho nesúhlasu. Prebiehajúce revolúcie a nepokoje sú názorným príkladom tohto vývoja.

Otvorenosť ekonomiky, vysoký podiel zahraničného obchodu na tvorbe národného dôchodku a pracovných príležitostí, medzinárodné záväzky a medziná-

rodná akceptácia vlády sa premieta do jej činnosti. V podstate ide o dobrovoľné, alebo vynútené prispôbovanie činnosti vlády a tým aj ekonomiky a spoločnosti vonkajšiemu prostrediu.

Výkonná moc vlády je ohraničená početnými spätnými väzbami zo strany voličov, mocenských štruktúr, vrátane zahraničia, ktoré napomáhajú, alebo brzdia výkon vládnej moci. Nutnosť zosúladiť záujmy koalíčných strán zohráva v tomto procese dôležitú úlohu.

Osobitné je postavenie administratívneho aparátu, ktorý vypracováva podkladové materiály, návrhy zákonov, správy, stanoviská, atď., ktoré vyžaduje činnosť vlády a parlamentu. Administratíva sa takto stáva dôležitým zdrojom štátnej moci, ktorá oficiálne zodpovedá za jej výkon. Administratíva je súčasne aj predmetom záujmu a cieľom činnosti záujmových skupín. V procese rozhodovania je preto potrebné kontrolovať činnosť záujmových skupín, osobnosti verejného života a administratívy. Aj v tomto prípade platí poznatok o tom, že o čo je slabšia koalícia a vláda, o to väčší priestor majú záujmové skupiny a stavovské organizácie.

Činnosť vlády ako bezprostredného a výkonného orgánu politickej moci by sa mala zamerať na realizáciu prioritných cieľov spoločnosti. Avšak, realizovať tieto záujmy je daná súčinnosťou politických strán, prelinaním politickej a ekonomickej moci, ale aj snahou vlády o dominantné postavenie v krehkej parlamentnej demokracii. Pokiaľ vláda ignoruje vývoj v spoločnosti, verejnú mienku, rastúce sociálne nepokoje a protesty môžu viesť k jej pádu a k novému usporiadaniu politického a spoločenského života.

VLADISLAV BACHÁR

Kríza kňazských povolání na Západe

Kríza kňazských a rehoľných povolání na Západe je znepokojujúcim javom. Niektorí pozorovatelia to nazývajú najväčšou katastrofou, aká postihla Cirkev od čias Lutherovej reformácie v 16. storočí.

Konkrétny pohľad na súčasnú situáciu poskytnú dva nedávno zverejnené štatistické prieskumy. Štatistiky sa týkajú Austrálie a zatiaľ sa nevzťahujú na pomery u nás. Sú však výstrahou, lebo všeobecný trend, ktorý prebieha dnes na Západe môže sa o 2-3 desaťročia prejaviť aj na našom katolíckom Slovensku. Uvedené štatistiky by teda mali byť upozornením a výstrahou a mali by nútiť premýšľaniu, aké kroky podniknúť, aby sa mohlo podobnému javu predísť.

Pred polstoročím Austrália bola krajinou, kde bolo o duchovnú službu veriacich ozaj veľmi dobre postarané. V roku 1966 pripadlo na jedného kňaza 518 veriacich. Ale ako čítame v obsiahlej správe Catholic Parish Ministry in Australia: Facing Disaster? (Katolícka farská služba v Austrálii: Zoči-voči katastrofe?), ktorú vypracoval výskumný pracovník (Senior Research Worker) Austrálskeho inštitútu pre multikulturalizmus Dr. Peter Wilkinson, situácia sa dramaticky zmenila za posledných 45 rokov. Záujem o kňazské a rehoľné povolania poklesol natoľko, že viaceré diecézne semináre boli zatvorené. Starí kňazi odchádzajú a noví neprichádzajú. Prebytok sa zmenil na nedostatok.

V prítomnej dobe (v roku 2010) žije v Austrálii 5 600 000 katolíkov a o ich duševné potreby sa stará 2 954 kňazov. Z týchto kňazov však priamo v pastorácii pracuje iba 1 523, ostatní sú buď na dôchodku, v administratíve, alebo majú špeciálne úlohy a sú mimo pastorácie. V roku 2010 teda na jedného kňaza pripadá 1895 veriacich, ale keď sa vezmú do úvahy len kňazi aktívne zapojení do pastorácie, na jedného kňaza pripadne zodpovednosť za 3 670 duší. (Pre porovnanie: na Slovensku na jedného kňaza pripadne približne 1900 veriacich. Svetový priemer je: jeden kňaz na 4000 veriacich. Rozloženie je však veľmi nerovnomerné: v Európe je tento po-

mer 1:1800, v Južnej Amerike 1:8000).

Taká je prítomnosť. Vyhliadky do budúcnosti sú však oveľa smutnejšie. Dr. Wilkinson extrapoluje súčasný trend do budúcnosti a poukazuje, že keď kňazi vysvätení v rokoch 1955 - 1975 pomrú, alebo pre starobu či chorobu nebudú môcť konať pastoráciu, v roku 2025 bude v štáte New South Wales jeden kňaz pre 22.000 veriacich a v štáte Victoria jeden kňaz pre 13.000 veriacich. Reálne prognózy totiž naznačujú, že v roku 2025 počet v Austrálii vychovaných a vyštudovaných kňazov poklesne na 600, zatiaľ čo počet katolíkov vzrastie na 7 000 000 (približne). Už dnes je 322 farností bez kňazov, teda takmer jedna štvrtina farností nemá permanentného dušpastiera. Biskupi žiadajú kňazov, ktorí dosiahli dôchodkový vek, aby neodchádzali na odpočinok, ale kým vládzu, aby pracovali ďalej. A tak v Austrálii možno sa stretnúť v pastorácii s kňazmi, ktorí majú už 80 alebo i viacej rokov.

Nedostatok kňazov núti biskupov hľadať núdzové riešenia, ktoré však nie sú veľmi účinné. V roku 1994 sa začalo spájanie dvoch alebo i troch farností do jednej. Dnes je v Austrálii 184 takých farských konglomerátov.

Keďže vysviacka ženatých mužov alebo žien - ako je to v protestantských cirkvách - neprichádza do úvahy, biskupi si pomáhajú verbovaním kňazov z krajín, kam len pred 20-30 rokmi vysielali misionárov. V súčasnosti (r. 2011) takmer 20% kňazov v pastorácii tvoria tzv. importovaní kňazi ("imported overseas priests") z krajín ako Nigéria, Vietnam, India, Filipíny a pod.

Ešte viac znepokojujúcejším zjavením je zistenie, že nielen počet kňazov, ale aj ich zmysľanie a postoje k cirkevným predpisom a učeniu predstavujú problém pre Cirkev, jej hierarchiu a Boží ľud. To vyplýva z knihy dvoch akademikov austrálskej univerzity (Charles Sturt University). Chris McGillion a John O'Carroll sú autormi knihy Our Fathers (Naši otcovia, Sydney 2010), v ktorej zverejňujú výsledky svojho trojročného výskumu. Poslali dôverné obežníky všetkým kňazom činným v pastorácii ako aj tým, čo sú na

dôchodku. Dostali 542 odpovedí a osobne vypočúvali ďalších 50 kňazov. Tu sa v krátkosti zhrnújú výsledky ich výskumu:

- 90,2 percent kňazov odpovedalo, že sú spokojní vo svojom povolani;
- 47,4 percent vyjadrilo, že sú preťaženi a bremeno povinností je často nad ich sily;
- 54,3 percent sa sťažovalo, že majú veľmi málo možností zasahovať do života Cirkvi;
- 35,4 percent kňazov posudzovalo činnosť svojich biskupov ako dobrú prácu (good job). Iba 43 percent kňazov sa zdôverilo, že nachádzajú oporu u svojich biskupov a 41,5 percent sa sťažovalo, že ju nenachádzajú;
- 65 percent kňazov je tej mienky, že Rím nechápe problémy a ťažkosti, ktorým musí kňaz čeliť v súčasnej modernej pastorácii.
- 70,1 percent vyslovilo názor, že Rím často nemá porozumenie pre potreby a problémy Kato-

lickej cirkvi v Austrálii.

Najviac rozruchu však spôsobili postoje kňazov k vieroučným, morálnym a disciplinárnym zásadám Cirkvi.

Iba 19,2 percent kňazov pokladá používanie umelých antikoncepčných metód v manželstve za hriechne.

Zatiaľ čo 70 percent kňazov pokladá násilné prerušenie tehotenstva za hriechne, iba 40,2 percent kňazov považuje sexuálny styk pred uzavretím manželstva za hriech.

71,4 percent kňazov je toho názoru, že celibát kňazov by mal byť dobrovoľný a viacerí kňazov "sa netajilo faktom, že majú dlhoročný intímny vzťah so ženou".

Je to skľučujúci pohľad a varovné "znamenanie časov" aj pre Katolícku cirkev na Slovensku.

FRANTIŠEK VNUK

Kresba: Andrej Mišanek

(Pokračovanie z 1. strany)

Koberec, ktorý rozprestrela súčasná politika v Maďarsku na prah európskych dverí, je symptóm takéhoto problému. Takejto anomálie.

Tieto duchovné finality robia poznatkové rámce bezpečnými pre človeka. Môžu garantovať, že to praktické nebude interpretované tak, že bude znamenať vylúčenie zo života celých národných identít, ako k tomu už, žiaľ, v európskych dejinách viackrát došlo. Ved' fašizmus bol vylúčením akejkoľvek identity ako tej rasovej. A komunizmus ako aj fašizmus, ktoré odmietli rozlišovať identity iných a ničili identity iných, ničili aj identitu svojich zástancov. Pretože každá identita má aj eudaimonistický rozmer, teda je citlivá na vzťah medzi tým, čo človek koná a tým, čo potom cíti. Zahŕňa aj svedomie. Preto tieto režimy budovali kolektivismus, masovosť, v ktorej sa individuum skrylo pred dôsledkami i svojich činov.

Masa znecitlivovala a prepožičiavala pocit sily.

Jednou zo skúšok zjednocovania Európy je, či bude mať ako nový celok dost' povedomia legitimity odmietnut' takéto staré chápanie identity, ktoré identitu jedného budovalo na popretí identity druhého.

Nie je to abstraktný problém. Napríklad albanizácia Kosova je toho príkladom. Odmietla sa rozlišujúca identita, ktorú ponúkli Srbi v rozsiahlej autonómii a prijala sa identita historicky prekonaná, albánska, ktorá vylučuje inú identitu.

V Európe sú konkrétne geograficko-historické priestory, na ktorých sa to konkrétne ukáže. Jedným z nich je aj neustále znepokojovanie pokojného súžitia na maďarsko-slovenskej hranici časťou maďarskej politiky. Koberec, ktorý Orbánova politika rozprestrela na prahu Európy je nostalgou za takým celkom, ktorý nebol schopný rozlišovať identitu iných a identitu vlastnú zakladal na ponížovaní identity iných.

Vývoj nových foriem identity predpokladá vyvíjať identitu nielen vylučujúco, ale aj rozlišujúco. Ide o identitu neuzatvárajúcu, ale otvárajúcu sa humanizmu.

Slovenský filozof L. Hanus v knihe Človek a kultúra píše, že uzavretý, uzatvárajúci humanizmus obmedzuje bytie človeka iba na existenciu materiálnu, časnú, časovú, dobovú. Preto, ako sa domnievam, tu môžeme pozorovať také zbožšťovanie týchto materiálnych, časných foriem a ťažkosť odpútať sa od nich. Nevie sa emancipovať k vyššiemu. A to sa týka stagnácie vývoja ekonomického myslenia, ktoré na škodu celých národov opakuje často prekonané koncepty. Preto je tu také beznádejné zahľadanie sa do historicity a dokonca úsilie garantovať to ekonomickým kapitálom, ktorý neslúži, ale núti iných, aby mu slúžili aj za cenu vzdania sa vlastnej identity. Otvorený humanizmus uznáva všetok okruh pozemského, ale neuzatvára doň človeka absolútne, ale otvára ho do ďalších dimenzií - duchovných, mravných, náboženských.

Táto prvá, uzatvárajúca, humanita preferuje iba civilizačné, hmotné, a v dobe zápasu o nové, akým nesporne zjednocovanie Európy je, chce oživovať staré historické formy, ktoré stroskotali práve preto, že uviazli na starom koncepte osobnej a národnej identity. Preto je regresom.

Ide o dôležitý proces, ktorý napriek ťažkostiam, predsa len v histórii vývoja európskych národov prerazil a anonymizujúce, očarenie mocou masy, no odmietol aj individualizmus a s ním spojený relativizmus a jeho zámenu za slobodu. Aj keď tento problém nie je navždy vyriešený, ale zdá sa, že s každou generáciou nanovo otvorený, je tu línia toho personalizačného, ktoré tieto alternatívy aspoň občas odmieta a ktorý podľa nášho názoru môže byť zázemím pre spoluprácu v Európe.

Historické súvislosti vývoja k národnému v Európe

Jednou z konštánt človeka je, že je to sociálna, spoločenská bytosť. To znamená, že má potreby, ktoré sa dajú uspokojiť iba v spoločenstve s inými ľuďmi. Z historicko-psychologického hľadiska to znamená, že

Kobercová identita

Národy v zjednocujúcej sa Európe

túto potrebu mali ľudia odnepamäti, trebárs aj v dome kamennej. Otázka je, akými formami tieto potreby ľudia uspokojovali v historickom vývoji. Aké mali obsahy. S tým súvisí aj to, ako boli tieto potreby v predhistorických, ale aj v historických dobách sformované pre seba a iných.

Obdobia môžeme rozdeliť na prednárodné, napríklad obdobia spoločenstiev ako rod, kmeň, ľudské plemeno. A obdobia formovania národov na európskom kontinente. Personalistický pohľad na problém vývoja národov možno nájsť u poľského personalistu S. Bartnika (2002). Píše, že v prednárodnom spoločenstve, teda v rode, kmene, jednotlivce nemal osobitnú cenu. Bol súčasťou celku, jeho osobné hranice splyvali s hranicami rodu alebo kmeňa a jeho ja čerpalo z tejto kmeňovej sily. Nebol vnímaný ako osobitosť, ako konkrétosť, snád' iba v jeho biologických potrebách, podobných iným členom rodu alebo kmeňa, a ostatné potreby sociálnej povahy boli iba v služobnom vzťahu k rodu alebo kmeňu. Teda neboli kmeňom vnímané jeho osobitosti, ktoré ostali v nerozvinutej, potenciálnej podobe.

Až s vynáraním sa výraznejších národovných elementov sa spoločenstvo stáva citlivejšie na tie konkrétne osobitosti. Bola to však cesta dlhá a dramatická. Môžeme ju vystopovať v antických drámach, kedy sa vynára polis z kmeňových väzieb ako spoločenstvo, ktoré už bolo, ako píše J. Patočka, do istej miery aj premietnutím starostlivosti o dušu, duševno, jeho osobitosti aj do sociálnych vzťahov.

Môžeme nahliadnuť do premeny tohto dramatického procesu kmeňového, neosobného spoločenstva na spoločenstvo citlivejšie voči osobnému. Napríklad v antickej dráme dramatika Sofokla - Antígona. Dej sa odohráva v Tébach, antickej mestskom štáte, kde vládne kráľ Kreón, oslnený svojou neobmedzenou mocou nad kmeňom. Kráľ stelesňoval ono kmeňové MY. Jeho kolektívnu silu. Teda ani on nemal nejaké osobité, diferencované povedomie samého seba.

Vo vojnovom konflikte s ktorými susedom sa pokúsi jeden Téban o akési sprostredkovanie. Neúspešne. Vo vojne je zabíjajúci ako aj jeho brat. Keďže počinanie jedného z bratov kráľ vyhodnotil ako zradu, zakázal pochovať jeho mŕtve telo. Prikázal ponechať ho napospas dravcom. Sestra obidvoch bratov Antígona to preživa ťažko. Bojuje medzi tým, či poslúchnuť neosobný kmeňový zákon, alebo dať prednosť svojim myšlienkam, citom, postojom osobnej povahy, ktoré vyplývajú z osobitosti jej vzťahu k bratovi, teda majú silne personalizujúcu povahu. Prebiehajú dialógy medzi sestrami. Tá druhá sa podriaďuje kráľovmu rozhodnutiu, ale prvá - Antígona nakoniec nechá tajne brata pochovať. Tento skutok narazí na kráľov hnev a kráľ ju odsúdi na trest pochovania zaživa. Tento výjav symbolizuje necitlivosť „kmeňového“ MY k osobnému, ktoré sa tak náhle prebudilo a máme sa dožadovať pochopenia. Vnímame ešte náboženský rozmer: veštec, ktorý kráľa upozorňuje, že na taký trest nemajú právo ani božstvá. Teda to osobitné je vnímané vo vzťahu voči božstvám, nie vo väzbe na medziľudské vzťahy. Kráľov syn bol naviac snúbencom Antígony a máme prehovárať ota. Nakoniec spáchal aj on samovraždu a obidvaja umierajú.

Nehrá sa iba na javisku, ale aj v duši každého diváka. Tam zosilnievajú tie elementy personalizačných procesov, ktorých obsahom je intenzívne premýšľanie, čítanie, empatia, vcítenie sa, teda nová kvalita duševného života, oproti staršej - rodovej a kmeňovej. Tam sa zakladá osobnostný vývoj, trénujú sa jeho kapacity, objavuje sa nová kvalita duševného vývoja a života cez nové a dovtedy neslýchané činy, ktoré si nárokujú byť pochopené druhými a premietnuté do spoločenských vzťahov a vytvárať tak novú kvalitu pospolitosti. Začína sa vynárať povedomie duševna, alebo ako hovorí J. Patočka, akési náznaky starostlivosti o dušu. Pokusné formovanie istých

pravidiel, potrebných pre spolubytie, náznaky novej kvality sociálneho priestoru, už osobitne vnímaných jednotlivcom v danej societe, ktorá sa pod týmto premietaním nárokov duševna začína transformovať na nové povedomie spoločného, ktoré sa už viaže, spája s určitým teritóriom. Ono MY a TY je diferencované cez dialógové JA a TY. Má rešpekt k udalostiam medzi JA a TY v celej škále životných udalostí. V tomto povedomí je už rešpektovaný na určitom stupni zmysel pre osobitosť toho druhého. Nie komplexne, ale na istom stupni. Tak vzniká grécke „polis“, mestský štát, ako inštitucionálne prejavenie sa národného a jeho spoločného povedomie seba ako osobitného subjektu v porovnaní s inými veľkými zoskupeniami vtedajšieho sveta. Vynárajú sa národovné elementy ako základ, prejav pre národ. Polis je už inštitucionalizovaný národný prejav. Vzniká kultúrna pospolitosť s pozitívnym vzťahom k určitému teritóriu, a to je aj dnes v politológii definícia národa (podľa prof. R. Totha). Vznikajú antickej mestské štáty, ako seba-vyjadrenie národného smerom k iným a k sebe samému. Je tam už nejaká podoba, môžeme povedať, právneho kódexu, ktorý je snahou o rovnováhu medzi osobitosťami jednotlivca a spoločenstvom. Oproti vždy prítomnej tendencii polarizácie. Vo vzťahu k dynamike sa hľadá stálosť.

Prichádzajú aj krízy v tomto procese vývoja národov. Objavenie osobitosti sa vníma ako právo na inakosť. Kríza je v tom, že sa už v antike, v časoch sofistov, popiera možnosť objektívneho poznania pravdy. Koľko ľudí, toľko videní a právd. Ale to, čo sa môže, ba musí, je zakotviť to právo na inakosť. Tu sa zakladajú korene liberalizmu. Ale v tom čase prichádza Sokrates s opytovaním sa na všednosti, ktoré skrývajú tieto disfunkčné istoty. Odkrýva záväzok voči objektívnemu, voči možnosti nachádzať pravidlo, objektivizované ako možnosť zakladajúca ustálený poriadok. Možno povedať, akýsi základ pre konzervativizmus.

Národovné elementy ako záväzok voči niečomu osobitému, typickému a majúcemu hodnoty pre konkrétnych ľudí, ako poznanie, dosiahnuté náhľady na problémy, ktoré kontrolujú náhodnosti s možným negatívnym dopadom pre pospolitosť, ako písmo, zákon, jazyk, demografická časopriestorová vymedzenosť. Ako tradícia, spoločné témy, vedomie osobitných príbehov, ktoré si spoločenstvo pamätá. V príbehoch skúsenosť, ktorá sa vyplácala ako produktívna, ale aj tá, ktorá sa nevyplácala. Rodí sa tak kultúra spoločenstva, národa, ktorá pretrváva jedincov život a ktorú prijímajú nové generácie, ktoré nachádzajú totožnosť s tými, ktoré ich predchádzali. Kultúra, ktorá zachováva a odovzdáva isté špecifiká skúsenosti, ktoré sa ukázali ako dobré.

Sú tu pokusy aj o nadčasové vyjadrenie niečoho, čo má byť platné a nemenné. Najsamprv je to mýtus, ktorý - ako píše J. Patočka - chce vyjadriť niečo, čo platí ponad pominuteľnosť a náhodám vystavený život jednotlivca. Mýtus ako pokus o reguláciu náhody. A neskôr ako systém náboženstva, ktoré tuší čosi, čo človeka presahuje. V antickej svete však božstvo je náhodové voči jedincovi. Až kresťanstvo prichádza s novou, antropologickou premenou: k Bohu sa môže dostať iba cez vzťah k inému človeku a tento vzťah sa posudzuje ako miera lásky. Toto ešte antickej, pohanskej, nepozná.

V tomto dialektickom napätí sa hľadá a objavuje odpoveď, kedy toto osobité a to kolektívne môže byť také, aby bolo harmonické, nie dialektické. O mnoho storočí neskôr sv. Tomáš Akvinský prichádza s pojmom analektika, to znamená, že v rozdieľoch, napríklad muž a žena, alebo pracovať a odpočívať, subjektívne a objektívne, racionálne a iracionálne, a ďalších, sú vopred dané vzdialenosti, ktorých poznanie pomáha harmonii a eliminuje dialektické napätia. Ale toto má svojju predohru v antike. Kresťanské chápanie lásky sa však pýta ďalej, pýta sa na harmóniu.

Čím pribúda viac týchto personalizovaných vzťahov a skúseností s nimi, tým sa toto spoločenstvo vníma špecifickejšie, národne. Pamätá si samo seba ako znak totožnosti. Spájajú ho väzby na tradíciu, časopriestor, kontinuitu tém, o ktoré sa usiluje a o ktoré sa usilovali predchádzajúce generácie. Pamätá si dobré riešenia a odovzdáva ich ako znaky kultúrnosti, ktoré sa vyplácala a zakladajú tradíciu, vyjadruje ich jazykom, teda ostávajú ako kultúrne prejavy, ako nevyhnutnú znalosť pre materiálne zázemie. Takto vznikajú národovné prvky.

Ale tento vývoj nie je vo vzduchu-prázdne, spoločenské, ktoré sa prejavuje už ako národ, má pozitívny vzťah k určitému teritóriu a kultúrnymi formami, ktorými sa poznáva a poznáva svet, naráža na iné spoločenstvá a je nútené vytvárať formálnu organizáciu - štát. Začína sa história podmaňovania si národov, oproti ktorej sa dnes chce vytvoriť idea spolupráce medzi národmi.

Aj štát prechádza vývojom, podobne ako národ. Rodí sa individualizmus vládcov s aspiráciou vlastniť štát, vytvára si ideológiu, ktorá odráža politikum v spoločenstve a chce pôsobiť regulatívne. Len postupne sa štát stáva inštitútom aj na vznik technológií, ako spravovať zemie a spoločenstvo. A zároveň je tu znova výzva, aby sa nezamieňali štandardy a normy technológií správy štátu a skutočné hodnoty.

Takže je to vývoj od celku, ktorý v krízach akumuluje moc, ale táto moc nestačí osobnému, jeho nároku na zmysel. V okolí moci bez vzťahu k potrebám osoby sa množí škaredosť. Má svojich apologetov, zástancov, ale napriek nej sa ozýva volanie po pravde, kráse a dobre. Tento celok je málo diferencovaný voči osobitosti a neskôr osobe. Zlá skúsenosť s ním sa vynára cez utrpenie ako personalizačný proces, ktorý sa naspäť premieťa do tohto celku a chce ho zmeniť. Poznačuje ho neopakovateľnou charizmou, typickou pre toto spoločenstvo. Nové spoločenstvo sa teší z objavov osobného.

Toto osobité chce byť hodnotovo plne zakotvené. Nové podnety dostáva najmä s príchodom kresťanstva, s konceptom osoby, vyjadrenej v antropologickom modeli Ježiša Krista. Kresťanstvo trvá na vzťahu JA a TY v dialógu a požiadavke lásky ako podmienke dobrého vzťahu k Bohu. Prichádza veľké obdobie zladovania odkazu antiky s týmto novým kresťanským antropologickým modelom. Objavuje sa kresťanský personalizmus. Ešte sice nepomenovaný, ale už tvorený. Počut' otázky, ktoré si kladie sv. Tomáš Akvinský. Napríklad: Spočíva blaženosť v moci? A diferencuje užívanie moci, kedy je a nie je v prospech človeka. Podobne ďalšie otázky: Je trúfalosť hriech? Bez bázne k Bohu je hriech. Aj dnes existuje trúfalosť, napr. trúfalosť klonovania, eutanázie. Ustávajú sa nároky ľudskej osoby ako kritérium v tom, čo sa chce považovať ako rozvoj.

Nanovo sa zápasí o personalizačný rozmer. Čím je viac týchto personalizačných vzťahov, skúseností s nimi, tým sa toto spoločenstvo vníma špecifickejšie. Pamätá si samo seba ako znak totožnosti. Opakovane ho spájajú väzby na časopriestor, ale zároveň odovzdáva svoju skúsenosť nielen s osobným, ale aj s univerzálnym. Toto sa kodifikuje kresťanstvom, ale za podmienky, že osobné, osobité má zodpovednosť, má prioritu. Ide však o dramatický vývoj. Blaženosť sa chce vidieť v moci. Blaženosť sa chce vidieť vo vlastníctve, práve ako trúfalosť bez bázne voči Bohu. Tomistický personalizmus, podobne ako iné prúdy personalizmu pozdejšie, nie je využitý pri organizácii spoločnosti. Dôsledky sú potom známe v dejinách ako prepuknutie individualizmu, ktorý všetko relativizuje a v stretnutí sa s úzkosťou z vlastného zlyhania zúfalou uniká do anonymizujúcej masy kolektivismu s jeho pudovosťou.

Národy sa stávajú v dôsledku toho aktérmi radikálnych revolúcií. Najsam-

prv sa prejavuje totalita individualizmu - môžeme ju vidieť už v relativizovaní absolútneho počas Francúzskej revolúcie. Neobmedzená sloboda pre subjektivitu viedla k jej hrôzám, ku gilotíne ako novej technológii zabijania. Aby sa z večera na ráno objavil druhý mantinel - kolektivismus ľudu a hľadanie jeho nepriateľov. Podobne v XX. storočí to bol najprv fašizmus ako individualizmus. Kombinácia individuálneho, ktoré za víťazstvo považovalo oprostie sa od všetkého spirituálneho a odlúčilo sa od náboženského, kresťanského, nakoniec skončila ako čosi čisto biologické, tiahnuce k slepej pudovosti, materializmu a moci založenej na hmote a jej organizovaní sa na deštruktívnu silu. Toto individuum - takto vyvinuté - odrazu cíti úzkosť z toho, čo urobilo, a tak tvorí masu, do ktorej sa schováva a ktorú živí podvedomým strachom zo zrady vlastnej existencie, ktorú nemožno oklamať ani v sebe. Rodí sa kolektivismus fašizmu.

Toto všetko sa podobne odzrkadľuje aj v jave komunizmu. Individualizmus, ktorý odmieta osobu ako svoj základ, s jej nárokmi, a uprednostní uzavretie človeka do materiálneho, prepadne pudovým silám. Hľadá ospravedlnenie v materialistickom raji. A znova úzkosť, desný strach z toho, čo osoba spravila so sebou a s inými, spôsobuje potrebu stratiť sa v mase. Buduje sa znova kolektivismus, v ktorom osobné zaniká. Nastupuje kríza identity.

Preto ani Európska únia nemôže byť budovaná ako spoločenstvo smerujúcej k relativistickému individualizmu a kumulovaniu kolektívneho do nediferencovanej európskej masy bez národov.

Ak sa sociálny inžinieri pokúšajú o experiment, v ktorom sa národom začnú brať ich národovné atribúty, dôsledkom môže byť iba individualizmus a kolektivismus. Národy sa musia brániť, pretože sa môžu stať antinárodmi.

Slováci boli často vystavení takémuto tlaku. A zdá sa, že je tu zase. Ak nám berú symboliku štátneho znaku, ak nám nedovolí Svätopľuka ako symbol jedného príbehu, v ktorom sme mali štát a národ, ak nám berú štúrovcov, teda symbol odhodlanosti obhájiť národ, tak je to hranica, za ktorú sa nemôže a nesmie ísť.

Vymeniť Máriu Teréziu za štúrovcov na bratislavskom nábreží je vlastizrada.

Aj to je úloha národov - rozpoznať tento proces, ktorý som naznačil. Spúšťajú ho ľudia, ktorí oddelili svoje individuum od osoby v sebe a prepádli materializmu, hedonizmu, pudovosti, moci a temným silám svojho podvedomia. Tí začínajú túžiť po kolektíve, v ktorom by zanikla ich úzkosť, tí žijú fikciu jednotného masového, technologického ľudstva, jednotného európskeho národa, v ktorom zaniknú všetky riziká. Je to pýcha sociálnych inžinierov, ktorí aspirujú na výrobu nového technologicky kontrolovaného spoločenstva. Toto spoločenstvo bude znova potláčať to osobité, osobné a kto v tomto novom raji bude nešťastný, bude nepriateľom ľudstva.

V dramatike tohto konkrétneho času, v procese personalizácie národov sa objavuje úloha pre európske národy, aby národ čelil, ako uvádza S. Bartnik (2000, 2002) krajnostiam individualizmu a kolektivismu. Toto napätie medzi nimi je súčasťou vývoja európskych národov. A je súčasťou aj našej histórie. Sme starobylý národ, pretože toto personalizačné, bez ktorého niet národa, tento proces personalizácie máme zdokumentovaný už v čase Veľkej Moravy. A muselo to byť intenzívne aj v dobe, ktorá nás zaujíma z hľadiska histórie slovenského národa, keď knieža Rastislav píše byzantskému cisárovi list, v ktorom sa domáha učiteľov, čím uznáva proces učenia sa, teda vývoja od mínus k nejakému plus, a potreba a tvorba zákonov, teda opúšťa sa pohanský mýtus ako regulátor pre vzťahy a kladie nárok, že to má byť v jazyku, ktorému by ľud rozumel, teda nastoľuje sa národovný prvok, chce rozlišovať dobré od zlého, teda záujem o univerzalitu a individualnosť sa chce rozšíriť o osobnostné, lebo súčasťou osobnostného je aj mravná stálosť ako regulátor jej dynamik. Ale je tu aj vedo-

mie spoločných tém v osobitom príbehu tohto spoločenstva vo vymedzenom geografickom rámci. Možno povedať, že z Rastislavovho listu cisárovi Michalovi vznikla vedomie vlastnej osobitosti, konkrétnej situácie, spolunáležitosti v spoločnom osude, vedomie perspektívy a záujem o jej zhodnotenie osobným pričinením sa. Teda záujem zúžňovať tento tušený vnútorný priestor. To je už národovtorné.

Odpoveď cisára Michala toto všetko plne potvrdzuje. Cisár pomenoval toto spoločenstvo „národom“, keď píše okrem iného, „aby ste sa zaradili medzi národy veľké“. Nachádzame tu napríklad výzvu, aby prijali písmo pre svoj jazyk. Upozornenie, že ide o možnosť dospieť k pravde a na jej základe dosiahnuť hodnotnosť. Cisár oceňuje Rastislavovu vieru a horlivosť, oceňuje osobnosť Konštantína a píše o tom, že ho treba prijať. To znamená výzvu pre otvorenie svojej dobovej society, personalizačného procesu, novej kvality, duševného života misijných mužov, ktorí vyzreli na pôde kresťanstva a vzdelania svojej doby.

To je úloha, do ktorej sme sa zapojili v historicky primeranom čase. No ani toto sa nezaobišlo bez drámy. Vystavil zápas s pohanským kolektivismom a neskôr s individualizmom Svätopluka. Aj v tomto rannom rámci našich dejín nachádzame vzácneho muža Rastislava a vzácných mužov - svätých Konštantína a Metoda - ako prototypy, ktoré budú pre národne interpretované európanstvo závažné až do dnešných dní. Budú naň nadväzovať mnohí, ktorých si už pamätáme, ale ktorí by nemali o čom písať, keby tento proces nebol všade okolo nich.

Situácia európskych národov a ich ťažkosti s plnením úlohy čeliť individualizmu a kolektivismu

Existuje úloha európskych národov vyvinúť kvalitu života, ktoré by eliminovali kolektivismus a individualizmus. Dva kolektivisty v XX. storočí, masovosť fašizmu a komunizmu. Európske národy nezvládli vtedy zápas s individualizmom a kolektivismom. Dôvodom bola kríza procesov personalizácie u národov a ich politik, ktoré toto dovolili. Najmä Francúzka a Anglická. Táto úloha, úloha personalizácie, teda nielen socializácie, ako sme naznačili, má svoju históriu, a je to úloha, ktorá ostáva aj v zjednocujúcej sa Európe. Je to úloha národne interpretovaného európanstva oproti európanstvu, ktoré je interpretované z perspektívy nejakej formy kolektivismu, napríklad komunizmu a internacionalizmom, teda Európy bez národov ako subjektov jej vývoja. Novodobá fikcia jednotného európskeho národa je zase zlyhanie a prepádnutie ilúzií kolektivismu. Alebo európanstvo interpretované z perspektívy individualizmu, ktorý relativizuje.

A čo horšie, tento stav má už svojich teoretikov, politikov, historikov, ktorý ho obhajujú ako vrchol, ako top možnosť, ako niečo, čo sa už nedá prekonať, ako stav, činy, ktoré už iba možno opakovať, pretože došli na hranicu svojich možností. A to, čo je ďalej, je už iba relatívne ako jediná oprávnená, od všetkého oslobodzujúca nestabilita, vysvetľovaná ako sloboda. Konečný pohľad, ako to vlastne je. Objektívneho niet. S tým máme skúsenosti v súčasnosti. Aj časť slovenskej politiky prislúhuje týmto silám. Nečitateľnosť ako ideál väčšiny slovenských politikov je tragika.

Hoci reálne, všetko nové, pekné, lepšie vzniká práve v odpore proti takýmto teoretikom historikom a politikom. Aj tu sa musia objaviť ľudia, nástroje, idey, ktoré napriek tomu dokážu dôjsť k sebaobnove a cez ňu k novému videniu krásy v živote, ako aj dobra. Ale aj k novej politike, ktorá bude obhajovať právo na totožnosť, ktorá nie je len výlučná, ale aj rozlišujúca iné totožnosti. Národy.

Talianky filozof R. De Mattei napísal knihu Diktatúra relativizmu ako o súčasnom prostredí európskych národov. A píše: relativizmus má svoj pôvod v predstave, že hodnoty ako také sa vyvíjajú v čase a vyplývajú zo skúseností človeka. Teda in-

dividuálne, subjektívne, čo vedie k redukcii človeka a jeho života na moment príjemnosti, egoizmu a momentálnych satisfakcií. Sloboda je absolútna a nepodlieha žiadnemu regulovaniu, čo skôr alebo neskôr vedie k strhnutiu moci na kohosi v mene práva byť absolútny a podriať si všetko. Teda povedané s Benediktom XVI.: diktatúra je absolutizovanie niečoho, čo absolútne nie je. To je kyvadlo individualizmu, ktoré prechádza na svoj protipól kolektivismus. Na druhej strane stojí názor, že hodnoty sú dané, sú absolútne a máme ich objavovať, pretože zmysel alebo jeho možnosť je takisto daná práve týmto dopredu danými hodnotami. Píše ďalej, že totalitarizmus rozkladu, rozumom - cez relativizmus, prechádza tromi etapami. Prvá je negácia existencie objektívneho práva a pravdy. Dôsledkom toho je zrovnocenenie dobra a zla. Hriechu a cnosti. Druhá etapa je inštitucionalizovanie tohto stavu, teda deviácie sa stávajú niečo normálne, to pozorujeme. Tretia etapa - potrestanie každého, kto nie je relativista. V tejto etape žijeme, je to etapa anti-dobra, antihodnot. Dôsledkom môže byť iba nejaký nový kolektivismus. Ako negácia už neznesiteľného individualizmu. Sme na prahu diktatúry relativizmu.

Filozofia personalizmu charakterizuje národ ako súčasť, autonómu súčasť celkovej antropogenézy ľudstva, ktorá povstala na základe pôvodu vlastní, časopriestoru. Táto antropogenéza je spojená ďalej s mnohými dejmi, udalosťami, osudmi, čerpá z tradície, kultúry, sebauvedomovania, pocitov, jazyka (jazykovej skupiny). Vyvíja sa k živému organizmu, materiálnemu, psychickému, sociálnemu, ktoré realizuje v sebe rozmer tela a ducha (ľudskej povahy), k podstate všeobecného vyjadrenia osobnosti vyjadrujúcej sa k svojej činnosti a tvoriacej tematiku života. Teda národ má vzťah, paralelu k osobe človeka. Je jej vyjadrením a cez ňu sa vyjadruje. Národ má tri rozmary: somatický, duchovný a osobnostný.

Somatická podoba zahŕňa rozmer materiálny, biologický, genetický a je prirodzená ako jeho cesta antropogenézy. Zahŕňa územie geografické, hospodárstvo, prírodu, dedičstvo, materiálnu kultúru, tradície, ekonomiku činnosti, tvorivosť a objektívizáciu svojej ľudskosti v čase a priestore. Šovinizmus a prehnaný nacionalizmus redukujú národné iba na toto materiálne. Nie sú schopné výkonov duchovna a stavov rozvoja osobnosti. Môžeme sa o tom presvedčiť zo stavu kvality života niektorých politikov.

Duchovný rozmer obsahuje idey, duchovný charakter, charakter psychologický, jazyk, získané skúsenosti, obyčaje, spôsoby života, druhy prác, charakter vzťahov, etický zmysel, religiozita, vedomie svojho poslania, archetypy. Tento duchovný rozmer, mohli by sme povedať, obnovuje zmysel, nanovo kladie otázky o zmysle národného bytia.

Na osobnostnej úrovni je to autoidentifikácia, komunikačné štýly, úroveň morálky, súbor ideálov, spojenosť mysle, vôle a činu, témy na vlastné drámy, ktoré ho stretli na scéne sveta, výber cieľov alebo hodnôt, religiozita, umenie. Na tejto úrovni národ má starosť o seba a snahu o kontinuitu čo najpriaznivejších podmienok pre jeho národný život, a to v spoločenstve s inými národmi. Je tu vzťah medzi národom osôb a osobou individuálnou: osoba je jednotlivec žijúci v národe, vďaka národu, a národ je žijúci cez každú osobu. Nie je spoločnosť virtuálna, je svojiským podmetom života religiozného, duchovného a morálneho. Nemal by ísť pod horizont Boha, ako uvádza Ján Pavol II. Môže sa stať antinárom. Tento osobný rozmer národa podlieha religiozite, etike, právu, výchove a vyšším hodnotám.

Môžu nastať aj situácie, že aj národ usilujúci o to, aby zvládol riziko individualizmu a kolektivismu v jeho národnom živote a tým prispieval k plneniu týchto úloh v celoeurópskom priestore, sa môže stretnúť s národom, ktorý sa stáva antinárom, ktorý pestuje napríklad kolektivismus tým, že redukuje svoj život na nejakú historicky prekonanú skutočnosť, domýšľajúcu si nejaké špe-

cifické poslanie, v mene ktorého chce eliminovať iné národy. Slováci sa stretli s tvrdým odnárodňovaním, ktorého zdroj bol v istej časti politiky v susednom Maďarsku. Kolektivismus napríklad hortyhovského Maďarska je toho príkladom. V súčasnosti je taká Orbánova politika. Politika, ktorá odnárodňuje, je politika, ktorá stratila vieru v možnosti vlastného národa. Preto ide kradnúť k susedom. Odnárodňujúca politika je hra na mohutného v panickom strachu pred existenciálnym strachom z vlastného bytia a z jeho zmyslu. Týka sa to predovšetkým elit národa v danom čase. Preto je každý takto napadnutý národ povinný stavať sa tomuto javu na odpor. Hnacím motorom odnárodňovania sú tie skupiny, ktoré sa nechali odnárodniť. Vo viacerých sociálno-psychologických experimentoch sa potvrdzuje, že tí, ktorí sa dali v experimente kúpiť za málo, omnoho húževnatejšie zotrávajú vo svojom mylnom presvedčení. Tí, ktorí sa nechali kúpiť odnárodňovaním, nútia ostatných k tomu istému, aby im neprípomínali ich zlyhanie. Odnárodňujúci národ je v pozícii antinára. Takáto elita, ktorá je v kríze existencie, je hrozbou nielen pre napadnutý národ, ale hrozbou aj pre vlastný národ. Hrozbou pre európsky vývoj. Je dobre, ak v taký čas má napádaný národ k dispozícii silu, armádu, ako odstrašujúci prvok. Nie ako náhradu za potrebnú kritériu rozvoja. Kto povie, že dejiny sú iba o tom, že buď má niekto tú silu, alebo nemá, stratil orientáciu v probléme.

Charta práv národov

S návrhom, aby sa ustanovila charta práv národov, tak ako je ustanovená charta práv človeka, prišiel na Valné zhromaždenie v októbri roku 1995 pápež Ján Pavol II. Pápež poukázal na skutočnosť, že aj druhá svetová vojna bola v dôsledku znásilnenia národov. Že boli národy určené na vyhuby. Malo to za následok tragédie konkrétnych ľudí, masy týchto ľudí. Preto sa ustanovila Deklarácia práv človeka v roku 1948. Ale to nezabránilo tomu, aby aj po druhej svetovej vojne boli národy zbavené svojich práv a pápež mal na mysli napríklad Východný blok.

Uznanie práv ľudí a národov oslovuje doteraz. Charta práv národov je súčasťou práv človeka. Aj v súčasnosti, pri veľkej mobilite ľudí, sa intenzívne pociťuje potreba totožnosti, ktorú nemožno chápať ako relikť minulosti. Ide o postupnosť od práv ľudskej osoby k právam národov. Od hodnoty osoby k hodnote národov, v ktorej sa ona zhodnocuje a sama zhodnocuje nový celok, ono národné. Pápež okrem iného poukazuje na historickú skúsenosť, že v krajných situáciách ohrozenia národa je to vlastne jeho kultúra, ktorá mu dovoľuje pretrvať a prežiť politické, ekonomické nepriaznivé okolnosti. Každý národ má právo formovať svoj národný život z vlastných tradícií, čo samozrejme nemá byť proti právam človeka alebo menšín. Hovorí o práve národa na svoju budúcnosť v mladej generácii, zodpovedne vychovávať. Hovorí, že práva národa sa javia ako jeho potreba zachovať svojej odlišnosti, ale zároveň to predpokladá zmysel pre univerzálnosť. To je hlboké vedomie záväzkov, aké národy majú voči sebe. Teda záväzku oceňovania iného národa v atmosfére pokoja a solidarity. Pápež poukazuje na napätie medzi partikulárnym a univerzálnym a hovorí, že toto môže byť zdrojom obohatenia ak sa bude nachádzať rovnováha. To znamená, aby aj civilizačné prvky boli integrálnou súčasťou kultúry a jej duchovných finalít. Civilizácia iba očarená mocou technológií vyprodukuje iba pýchu individualizmu, ktorý relativizuje všetko, aby vyhovel náladám subjektivity. A moc technológií bude smerovať k mase, kolektivismu nového typu s novými hrozbami. Preto kohéznosť zjednocovania je založená na rozlišovaní subjektov tohto zjednocovania, a tými sú národy a ich práva.

Preto do agendy zjednocujúcej sa Európy by mala patriť aj charta práv jej národov.

STANISLAV HVOZDIK

Účinky protestantskej pseudoreformácie sa naplno prejavili vtedy, keď sa jej zásady preniesli z náboženstva do politiky, a teda francúzska revolúcia, ktorú v tomto článku stručne opíšem, bola len ďalším vývojovým štádiom reformácie. Ak sa reformátori odvážili postaviť Cirkvi a poprieť tento základný kameň, na ktorom stála európska civilizácia, nemali samozrejme ani najmenšie výčitky pri rúcaní ostatných spoločenských pomerov. Táto, dnes už jasne vidíme že samovražedná, jazda musela nevyhnutne viesť k prevratu, ktorý úplne zničil panujúce ancien régime. Príčiny revolúcie boli:

- kalvinizmus a jeho revolučná náboženská a politická ideológia;
- kráľovský absolutizmus, ktorý sa vyvinul v boji s kalvinizmom do takej zvrátenej podoby, že Ľudovít XIV. mohol po-

JOZEF DUHÁČEK

Francúzska revolúcia

vedieť "štát som ja";

- zrušenie Nanteského ediktu v roku 1685, ktorý urobilo z hugenotov krutých nepriateľov kráľa a Cirkvi;
- ohromná mravná spustnosť kráľovského dvora Ľudovíta XV. a vysokej šľachty;
- záplava bezbožných a ateistických traktátov, ktorými osvietení "filozofi" zaplavili krajinu;
- vojna s Anglickom vedená v Amerike, ktorá zvýšila štátny dlh o 1,4 miliardy frankov, dlh z vojny o španielske dedičstvo a sedemročnej vojny;
- ideály americkej revolúcie šírené slobodomurárskymi lóžami;
- nepochopiteľná neschopnosť a bezstarostnosť vlády, ktorá robila chybu za chybu;
- ročný schodok francúzskeho rozpočtu vo výške 100 mil. frankov;
- klérus, z veľkej časti rozleptaný osvietenkými ideami;
- nákladný a rozmarný život kráľovského dvora;
- Ľudovít XVI., ktorý bol muž zbožný a spravodlivý, ale ako kráľ tragicky neschopný, obklopil sa neschopnými radcami a vysoké úrady rozdeľoval mocičtivým ignorantom.

29. decembra 1786, aby odstránil rozpočtový schodok, podľa rady ministra financií Calonna zvolal notáblia, ktorí sa nezišli už 160 rokov a na prvej schôdzi vo Versailles 22. februára 1787 im prikázal vhodným rozdelením daní zvýšiť štátny príjem, zrušiť clá a uvoľniť obchod a uľaviť bremeno chudobným triedam.

Notáblia, ktorí boli od platení daní oslobodení, návrhy ministerstva neprijali a kráľ vymenoval nového ministra, intrigánskeho arcibiskupa z Toulouse Lomenia de Brienne, ktorý však tiež nič nedosiahol. Po krajine sa začali ozývať hlasy žiadajúce zvolanie generálnych stavov. Kráľ vydal zákon o kolektívnej dani a zákon o dani z nehnuteľnosti, ale parížsky parlament ich odmietol registrovať vyhovárajúci sa, že takéto zákony môžu povoliť len generálne stavy a že ak parlament doteraz také zákony registroval, prekročoval tak svoje právomoci.

6. augusta kráľ zvolal parlament aby ho donútil edikty registrovať, proti čomu sa však na druhý deň parlament ohradzoval a každého, kto by tieto zákony vykonával menoval vlezradcom a do vyhnanstva odsudzoval. Týmto sa stal parlament veľmi obľúbeným a provinciálne parlamenty ho nasledovali, žiadajúce zvolanie generálnych stavov. V Paríži vypuklo niekoľko vzbur.

20. septembra kráľ opäť zvolal parlament a chcel schváliť pôžičku 440 mil. frankov, proti čomu však vystúpila časť parlamentu a aj Ľudovít Filip, vojvoda Orleánsky, ktorý hoci bol pre svoju mravnú spustnosť opovrhovaný si týmto získal mimoriadnu popularitu a jeho palác sa stal centrom všetkých protikráľovských intrig. Lomenie, v snahe obísť parlamenty, navrhol vytvorenie

najvyššieho súdu, ktorý by bol pre celé Francúzsko poslednou súdnou inšinciou, ale edikty sa pre silný odpor a nepokoje nepodarilo vykonať. Dvor nemal východisko, len sľúbiť po 175 rokoch zvolanie generálnych stavov. Francúzsko okamžite zaplavilo more politických pamfletov a vláda premrhala takmer rok treštuhodnou nečinnosťou.

8. augusta 1788 kráľ oznámil, že zvoláva generálne stavy.

18. augusta 1788 sa vláda pokúsila o dnes bežný finančný trik a vyhlásila, že namiesto peňazí vydá papierové poukázky, ktoré potom stiahne výmenou za peniaze. Nepokoje sa vystupňovali a hrozila vzbuza.

25. augusta bol Lomenie de Brienne odvolaný, dostal biskupstvo v Sens a miesto neho kráľ nerozumne počúvnuc verejnú mienku vymenoval kalvína Jakuba

Neckera. V meste opäť vypukli nepokoje, Brienov obraz bol na námestí symbolicky spálený a zásah vojska si vyžiadalo 150 mŕtvých. K tomu sa pridalo krupobitie, ktoré zničilo väčšinu úrody v krajine. Necker nebol človek, ktorý by pevnou rukou vyvie-dol krajinu z revolučného prúdu, naopak on ju do revolúcie silou mocou hnol. Nechcel byť kráľovským ministrom, ale ministrom národa a panovať namiesto kráľa. Právo zvolávať ríšske stavy a stanoviť spôsob hlasovania v schôdzi mal iba kráľ, ale Necker mal iný zámer. Túžil zvýšiť počet hlasov tretieho stavu na dvojnásobok a zmeniť spôsob hlasovania z kuriálneho na hlasovanie podľa hláv a tým zároveň tretiemu stavu zdvojnásobiť počet hlasov. Aby obišiel kráľa usporiadal vec tak, aby o tomto rozhodli opäť notáblia.

6. novembra 1788 však notáblia dvojnásobný počet hlasov tretieho stavu odmietli a hlasovať sa malo podľa stavov, teda každý stav mal mať jeden hlas. Princovia, okrem vojvodu Orleánskeho a grófa z Provence poslali ku kráľovi deputáciu, kde ho upozorňovali na nebezpečenstvo a na hroziacu revolúciu a spolu so šľachtou sľubovali, že sa všetkých výsad vzdajú a ponese bremeno daní a dlhov spolu s občanmi.

24. januára 1789 vyšlo nariadenie o zvolaní generálnych stavov a 27. apríla sa vo Versailles začalo prvé zasadanie. Deputovaný zástupca pre jeden stav mohol byť zvolený aj z iného stavu (napr. do tretieho stavu mohol byť zvolený duchovný alebo šľachtic), tretí stav dostal dvojnásobok zástupcov, takže sa vyrovnal dvom vyšším stavom, o spôsobe hlasovania sa však zvolávaci rozkaz nezmenil. Provinciálni poslanci prišli včas, ale v Paríži sa dovtedy nepodarilo zvoliť všetkých zástupcov, tak bolo prvé zasadanie odročené na 5. mája. Za tých 7 dní sa poslanci rozdelili na stranu:

1. šľachtickú, usilujúcu o odstránenie nešvárov ale o zachovanie starého poriadku a ústavy
2. umiernenú, ktorá usilovala o zrušenie stavov a zavedenie správy štátu podľa svojich filozofických názorov
3. demokratickú, ktorá si za cieľ stanovila všeobecnú rovnosť.

Do čela demokratov sa postavil gróf Gabriel Mirabeau z Provence, ktorým šľachta pre mimoriadnu nemravnosť opovrhovala a zo svojho strediu ho vyvrhla. Mirabeau istý čas vlastnil súkenický obchod v Aix a verejným osočovaním šľachty si získal hlasy voličov z Aix a Marseilles. Popri mimoriadnej spustlosti sa vyznačoval aj mimoriadnym nadaním. Tajní vyjednávači spracovali časť vojska a podchytili a zorganizovali parížsku spodinu.

5. mája po slávnostnej omši otvoril kráľ so všetkou nádhrou zasadanie generálnych stavov, po jeho pravici stálo duchovenstvo (308 poslancov), po ľavici šľachta (285 poslancov) a pred ním tretí stav (621 poslancov).

(Pokračovanie na str. 10)

Zomrel Anton Hlinka

V sobotu 26. marca tohto roku sa rozšírila správa o odchode do večnosti kňaza-saleziána, jedného z najvýznamnejších a najplodnejších slovenských novinárov a publicistov, najprv dlhé roky v zahraničí, následne aj na Slovensku, prof. Antona Hlinku.

Narodil sa 31. októbra 1926 vo Valaskej Belej, ešte mladý vstúpil do rehoľnej spoločnosti Saleziánov Don Bosca, v ktorej absolvoval stredoškolské štúdiá. V roku 1951, keď štát zrušil rehole a prenasledoval ich členov, podarilo sa mu ujsť cez Rakúsko do Talianska, kde pokračoval v štúdiách filozofie a teológie, ktoré dovŕšil vysviackou za kňaza v roku 1955. S titulom ThLic. prednášal potom filozofiu na saleziánskych vyšších školách v Rakúsku, na Sicílii a nakoniec v Nemecku pri Kolíne nad Rýnom, kde získal aj doktorát v teologických vedách. Následne pôsobil ako duchovný vysokoškolských študentov v Miláne. Tam sa osobitne venoval aj slovenským študentom a študentkám, ktorí v značnom počte prichádzali rozličnými cestami do exilu. Mnohým pomohol dokončiť vysokoškolské štúdiá a zapojiť sa do života v Taliansku alebo inde v Európe.

Odtiaľ ho pozvali viesť duchovné programy v americkom Rádiu Slobodná Európa so sídlom v bavorskom Mníchove. Dlhé roky organizoval vysielanie slovenských omší a iných náboženských programov, ktoré vzbudzovali stále väčší záujem na Slovensku. To mu časom umožnilo nadviazať také pevné tajné a sústavné spravodajské styky s odporcami komunistického režimu, že informoval celý svet o všetkých nepravostiach, akými režim obmedzoval slobodu občanov a prenasledoval veriacich kresťanov.

Viaceré jeho publikácie na túto tému vyšli v aj niekoľkých cudzích jazykoch. Preto ho pozvali pracovať aj v Hlase Ameriky, tiež dobre počúvanom na Slovensku.

V týchto službách vytrval až do roku 1991, keď sa vrátil na rodné Slovensko. Saleziánski predstavení tak ako ho radi uvoľnili pre túto ináč výnimočnú činnosť, dali ho k dispozícii Cirkvi na Slovensku, aby pomáhal pri jej oživení a raste po štyridsiatich rokoch neslobody. Aj doma prof. Anton Hlinka rozvinul veľmi intenzívnu apoštolskú činnosť a stal sa jedným z najobľúbenejších kazateľov tak v rozličných kostoloch, ako aj v médiách. Pri tom sa venoval aj svojej spisovateľskej a prekladateľskej činnosti, ktorou uviedol na Slovensko značný počet vybraných diel kresťanských autorov z rozličných jazykov. Aj jeho kázne a prednášky obohatili takmer umlčanú náboženskú literatúru. Zažil však aj veľa nepochopenia a protivníctiev, čo sa postupne odrazilo aj na jeho zdraví. Tieto posledné roky prežil v ťažkej nemoci, ktorá ho postupne pozbavovala najdôležitejších životných funkcií až po túto oslobodzujúcu smrť. Svojou celoživotnou obetavou a plodnou činnosťou pre dobro slovenského národa a jeho kresťanských hodnôt Anton Hlinka sa zapísal hlbokými literami do dejín slovenskej literatúry, novinárstva, publicistiky, ako aj do dejín kresťanstva na Slovensku. Je povinnosťou mladšej generácie študovať dielo tohto vzácneho kňaza-saleziána, aby sa od neho učila a vydala z pomedzi o seba podobné osobnosti zapálené plodnou láskou k národu a jeho historickým kresťanským hodnotám.

MILAN S. ĎURICA

Kameraman trochu zvažnel. Potom sa usmial - na znak, že pochopil... - a z vďačnosti - istotne nie z rozmaru - nám urobil ešte sériu snímok. Tak sme sa skamarátili, že nám bolo ľúto nechať ho tam samého a možno to bolo ľúto aj jemu za nami. Podali

chybou iného, nerozprávali o nej prvému susedovi, aby ste si navzájom úprimne odpúšťali, nezavideli si, nepomstili sa a odstránili zo srdca všetku horkosť. Ak sa o toto neusilujete, vaše obety a modlitby sú daromné.

Ježiš sa však neobmedzil iba na citovanie prorokov, ale na názorných príkladoch - podobenstvách - ukázal, o akú nábožnosť Bohu ide. Ba viac, vyznačil, v čom bude pozostávať nové náboženstvo, ktorého je zakladateľom - a či Nový zákon. Najvýstižnejšie zo všetkých podobienstiev je to o milosrdnom Samaritánovi.

ANTON HLINKA

Ježiš a pobožní

A ni neviem, akou asociáciou mi po prečítaní state evanjelia o nehodných pozvaných na hostinu, prišiel na um naoko bezvýznamný rozhovor s istým rakúskym kameramanom na pobreží Neziiderského jazera. Musel ešte urobiť niekoľko záberov s fotoaparátom a s kamerou pre akýsi dokumentárny film. Pristúpil som k nemu a dali sme sa do reči. Pýtal sa, čo sú to za študenti - všetci v čiernom ako ja. Povedal som mu, že sú to seminaristi študujúci v blízkom seminári filozofiu. Potom na moju trochu bezochybnú prosbu nám urobil niekoľko pekných snímok. Keď sme sa už lúčili, prehodil šibalsky - alebo polironicky?: „Teraz už viem, že sa dostanem do neba. Urobil som pekné fotky farárom.“

„A vy ste o tom pochybovali?“ - ja na to. „Samozrejme. Ja som hriešny človek!“ „A ták, vy ste teda hriešny človek a navyše si to priznáte... Tak potom sú pre vás nebeské brány otvorené!“ A to zas prečo?“ „Nebo je len pre hriešnikov, ktorí si uznajú chybu a usilujú sa z nej vybdnúť - ako vy!“ A začal som mu vysvetľovať - čuduj sa, svete, počúval a uskrňajúci sa študenti filozofie tiež. „V nebi nemajú miesto iba takí ľudia, ktorí robia iným zle, ale si to nepriзнаjú, naopak, pokladajú to za bravúrne kusy.“

Kameraman sa na mňa pozrel, ako by sa chcel presvedčiť, či nezartujem a po chvíli dodal: „Nás to učili!“ inak. „Vezmite si do rúk evanjelium a nájdete v ňom i to, ako o tom zmýšľal Ježiš. A to je dôležité. Neraz a v rozličných obmenách vyhlásil, že prišiel spasiť hriešnikov. O spravodlivých sa vyjadroval dosť skepticky.“

Kameraman nerozumel. Preto som sa ho spýtal: „Povedzte, koho tak ľudia pokladajú za dobrého človeka? Či nie toho, ktorý skromne uzná svoje chyby a zaujme v spoločnosti to miesto, ktoré mu právom prislúcha? A čo súdime o chvastavých ľuďoch, ktorí sú vraj bez chyby, ktorí „nikdy nič zlé neurobili“, ktorí na všetko nájdu výhovorku, ktorí majú odvahu ospravedlniť všetky svoje - aj tie najpochybnéjšie - skutky? Ja by som s takými ľuďmi nechcel žiť. A azda ani vy. A pravdepodobne ani Boh ich nechce mať pri sebe v nebi.“

sme si ruky a šli sme ďalej. Mne však bolo teplo okolo srdca od radosti, že sme mohli tomu sympatickému mladému mužovi potvoriť trochu dvere k Božím tajomstvám.

Rozhovor však, čuduj sa svete, pokračoval. Tentoraz na výzvu študentov... Či som to nemal tomu Viedenčanovi trochu bližšie vysvetliť. Odpovedal som, že by istotne bolo bývalo vhodné uviesť ho do tohto biblicko-teologického rozhovoru... ale niekedy je menej viac... Im, študentom, som však poukázal na jednu vážnu stránku nadhodenej problematiky.

Ak by bolo totiž možné Ježišovi pripisovať dajaké antipatie, ba až skoro alergiu voči niekomu, tak by to bol istotne typ ľudí, ktorých by sme mohli nazvať „spravodlivými“, „slušnými“, ktorí nikomu nič neukradli, nikoho neoklamali atď., atď., skrátka „ktorí majú svoje papiere vždy v poriadku“ - prirodzene, len vo vlastných očiach. Veď predsa chodia na bohoslužby a občas sa i pomodlia („najlepšie v prírode, ďaleko od hluku sveta“) a na sviatky idú do kostola - ako každý slušný kresťan.

Takíto „spravodliví“ sa však nachádzajú aj medzi neveriacimi: Aj z ich úst sme počuli azda už všetci - tí, ktorí sa pohybujú v pluralistickej spoločnosti - že „nikomu nič neukradli“, „robia si svoju prácu“, „platia dane“, „majú svoje zásady“ a pod. V našej predstave sa takýto druh ľudí vykryštalizoval v presne vyhranení typ, známy pod menom „farizej“ - i keď ho vždy nemožno stotožňovať s príslušníkmi židovského hnutia „periešim“.

Ježiš vo farizejoch svojej doby prisne karhal POKRYTCOV všetkých čias. A keďže sa tí biblickí vždy bránili výrokmami zo Svätého písma, citoval im Písmo aj on. Napr. Ozeáša (6, 6): Zmysel jeho slov by sme v krátkosti - ale presne podľa zmyslu - mohli asi takto vyjadriť: Nie vaše obety, vaše modlitby, vaše votívne dary, vaša stála prítomnosť v chráme je to, čo od vás žiadam - hovorí Pán. Inými slovami: „Chcem, aby ste boli milosrdní, dobrácki, zhovievaví, úprimní, ochotní, aby ste si navzájom pomáhali, mali súcit s

Niektó môže byť s Bohom pod jednou strechou - ako strážcovia chrámu, leviti - ale ak nemá srdce otvorené pre všetkých, nič mu to neosoží.

Ježiš, ktorý sa premodlil celé noci, ktorý učil apoštolov modliť sa, ten Ježiš, ktorý im vyčítal, že neboli schopní v Getsemanskej záhrade s ním bdieť a modliť sa, ten Ježiš, ktorý pravidelne chodil do chrámu, miloval ho a horlil za jeho svätosť - ten istý Ježiš je zaprisahaným nepriateľom svätuškárstva, pobožnostkárstva, náboženstva, ktoré začína a končí kostolnými dverami.

Od svojich bude dôrazne a nástojčivo vyžadovať, aby sa natoľko odlišovali od ostatných, že budú na nich ukazovať prstom. Ale nie preto, že chodia do kostola alebo že sa modlia, postia a zachovávajú prikázané sviatky, ale preto, lebo žijú ináč ako ostatní, že sú čestní, úprimní, poctiví, láskaví, že sa navzájom skutočne milujú.

Je nad každú pochybnosť, že bez modlitby a bohoslužby to nejde, aspoň nie natrvalo a dokonale. Kto sa však obmedzuje len na bohoslužby, žije ešte v Starom zákone, je nasledovníkom farizejov, nie Krista, ktorý jasne povedal: Nie každý, kto mi hovorí 'Pane, Pane!' vojde do nebeského kráľovstva, ale iba ten, kto plní vôľu môjho Otca, ktorý je na nebesiach“ (Mt 7, 21).

On sám bol zosobením svojho učenia, aj keď ho za to farizeji ohovárali, znevažovali, napádali a neskoršie i zabili. Prišiel hľadať stratených, pomáhať núdzným, dvíhať padnutých. A nerobí to s blahosklonnosťou samofúbeho dobrodincu a ešte menej s ťažko zastieraným odporom voči tým, ktorí vraj „tak hlboko klesli.“

Všetkých udivuje svojou priateľskosťou a ezprostrednosťou. Zavečeria si aj s tzv. hriešnikmi, baví sa s nimi a priateľí. Farizeji, tí im idú obzretne z cesty - aby sa vraj nepoškvrnili. Netrvá dlho a celá „spodina“ miest a dedín je na jeho strane. Chodia za ním a pozývajú ho k stolu.

Keby mal niekto pochybnosti, či to nebola číra zhoda okolností, nech si ešte prečíta napr. podobenstvo o pozvaných na svadobnú

hostinu (Mt 22, 2-14). Dozvie sa, že Ježiš prišiel práve kvôli tým, ktorých spoločnosť odsunula nabok ako asociálne živly, vagabundov, nepolepšiteľných a skazených. Tí tzv. spravodliví, slušní, dobromyseľní si poslov ani len nevšimli, prípadne ich vysmiali, zbili alebo dokonca zabili. Pozvanie na hostinu však prijali tí kriví, krpatí, slepí atď.

Netreba, myslím si, pripomínať, že tu nie je reč o slepoch a krivých v telesnom zmysle, ale o ľuďoch s duševnými chybami, mravnými nedostatkami. Ježiš takto názorne ukázal, že prišiel

spasiť všetkých. A aby sa práve títo už vopred necítili odpísaní, preukazoval im najviac priazne.

Toľko k uvedenému textu. Nerozoberali sme ho slovo za slovom, ale zastavili sme sa iba pri jeho základnej téme. Na záver jednu pripomienku.

Dôkladne si treba uvážiť, čo Ježiš žiada. Istotne nie vytvoríť „geto spravodlivých“ a ešte menej odlišovať sa od ostatných príslušnosťou ku kresťanstvu, chodením do kostola a zachovávaním cirkevných príkazov. Ježiš od svojich nasledovníkov žiada vydávať o ňom svedectvo dôsledným - a dakedy aj hrdinským - úsilím o trpezlivosť, dobrotu, požaduje ochotu pomáhať každému bez rozdielu, ale nado všetko chce láskavosť, zhovievavosť, skromnosť, pokoru, jednoduchosť, ale i sebaovládanie, striedmosť, trpezlivosť, žičlivosť, láskavosť, milosrdnosť, pozornosť, vľúdnosť, jemnosť, ohľaduplnosť, priateľskosť, srdečnosť, vernosť, tolerancnosť a lásku, ktorá je na vrcholci sociálnych cností.

Rodičia by si mali dobre uvedomiť, že ich deti po dvadsiatich, tridsiatich rokoch nepovedia: Mój otec, moja mať boli dobrými ľuďmi, lebo každú nedeľu chodili do kostola, lebo sa modlili a postievali, ale preto, že im ukázali šľachetnú ľudskosť, že dennodenne žili podľa Kristovho príkladu lásky, v tých dimenziách, ako sme to práve vypočítali. AK DETI KRESŤANSKÝCH RODÍN ODPADNÚ OD BOHA, TAK SPRÁVIDLA - I KEĎ NIE VŽDY - PRETO, ŽE ICH PRÍKLAD VLASTNÝCH RODIČOV NEPRESVEDČIL O „UŽITOČNOSTI“ NÁBOŽENSTVA. VIDELI A SKÚSILI, ŽE VIERA NEMÁ NIJAKÝ VPLYV NA ŽIVOT. NAČO BY SA TEDA MALI O ňU STARÁŤ?

Ježiš vyžaduje modlitbu, hej, aj Eucharistiu - a ako!, veď ju ustanovil - je i za póst a iné skutky nábožnosti, ale vyhlasuje, že by ho zle rozumel ten, kto by sa zastavil tu, iba tu. Na adresu takých ľudí vyhlásil: „Ak vaša spravodlivosť nebude väčšia ako spravodlivosť farizejov a zákoníkov, nevojdete do kráľovstva nebeského“ (Mt 5, 20).

Prof. Anton Hlinka, SDB (vpravo), spolu s Júliuom Binderom a Teodorom Križkom (koniec 90-tych rokov 20 stor.)

Za Antonom Hlinkom

Odišiel vzácny človek Anton Hlinka, katolícky kňaz, profesor teológie, doktor filozofie, psychológ, spisovateľ a národovec, múdry, cieľavedomý a húževnatý, pravdomilovný a pravdovravný, tolerantný, vážiaci si ľudí okolo seba. Hrdý na svoj slovenský pôvod a na našu prekrásnu domovinu.

Lúčim sa s Prof. Antonom Hlinkom, s človekom mne veľmi blízkym, s ktorým som prežíval jeho radosti i smútok, i nepochopenie a často aj závišť. Narodil sa vo Valaskej Belej. Vyrástol v Považskej Bystrici, v početnej rodine.

Na gymnáziu saleziánov v Šaštíne sa dostal, ako s radosťou pripomínam, „omylom“ a „omylom“ sa dostal i do noviciátu rehole saleziánov v Hronskom Sv. Beňadiku. Bol to prozreteľný „omyl“, riadený Tým, ktorého i v pokročilom štádiu svojej choroby tak hlboko vnímal, veď často nás vyzval: „Pomodlime sa!“

Pri likvidovaní rehoľníkov bol najprv internovaný, po „preškolení“ narukoval do pracovného tábora neďaleko Plzne, neskôr na nútené práce. Odtiaľ sa mu podarilo ujsť. Skrýval sa v Bratislave, Piešťanoch a inde. Po pol roku na príkaz predstaveného sa mu podarilo odísť do Talianska.

V Taliansku študoval teológiu, filozofiu a psychológiu. Ešte pred dosiahnutím doktorátu prednášal vo Viedni filozofiu.

Po štyroch rokoch a dosiahnutí doktorátu prijal ponuku prednášať kresťanskú filozofiu v Kolíne nad Rýnom a po niekoľkých rokoch na Sicílii.

V Miláne ho zastihla pozvánka pracovať v Rádiu Slobodná Európa v Mníchove. Hlinka povzbudzovaný svojim predstaveným, riaditeľom Slovenského saleziánskeho ústavu v Ríme, pátrom Ernestom Macákom, pozvanie prijal. Pracoval tam plných 20 rokov, keď uskutočňoval príslovie: lepšie zodrať sa, než zhrdzaviť. A aj sa zodral.

Jeho mníchovské rozhlasové reportáže sme s napätím očakávali. V jeho príhovoroch na malej časovej ploche bolo cítiť dotyk moderného katolíckeho teológa - mysliteľa so súčasnosťou. Jedna z reportáží mala nesmiernu dramatickú príbeh a i významný vplyv na ďalší politický vývoj v Česko-Slovensku. Známa je pod menom „Sviečková manifestácia“, ktorú on nazval bratislavským Veľkým piatkom. A Pán ho povolal k sebe práve v deň výročia bratislavskej Sviečkovej manifestácie...

Jeho slová plných dvadsať rokov Slovensko počúvalo z troch zahraničných rozhlasov a po nedeliach viac než len sv. omšu z Mníchova. Bol obdivovateľom a blízkym priateľom mníchovského kardinála Josepha Ratzingera, súčasného Svätého otca Benedikta XVI.

Iba oddanosť povolaniu, láska k vlasti a úcta k poslucháčovi či čitateľovi umožnila Antonovi

Hlinkovi toľko a tak múdro a strhujúco oslovať široké vrstvy národa. Robil tak s oduševnením v zmysle Kristových slov: Chodte a učte!

Hneď po prvých týždňoch pobytu vo vlasti začal pracovať na založení Slovenskej katolíckej tlačovej služby (Skates). Keďže nedosiahol potrebnú spoluprácu, nepokračoval s touto užitočnou a jedinečnou službou Cirkvi a jej pastierom. Dnes vieme posúdiť, čo sme stratili.

Anton Hlinka založil roku 1993 Slovenskú katolícku akadémiu v Bratislave a stal sa jej rektorom. SKA organizovala prednáškové kurzy a diskusie a teraz čaká na „hviezdny moment“, kedy sa nájdu pokračovatelia Antona Hlinku a táto inštitúcia sa ujme kormidla, aby zasievala do srdca ľuďom, ktorí majú uši na počúvanie a srdce ochotné prijímať, „kresťanský svetonázor“.

Tento moderný bojovník cez rozhlasové vysielacie a knihy, brožúry a letáky sa pre tento neúspech neutiahol do ústrania. Pokračoval v prednáškach v Slovenskom rozhlasu a prihováral sa ľuďom v televízii plných šesť rokov. „Zmena“ na politickej scéne Slovenska ukončila túto jeho činnosť. Čím sa naplnili slová príslovia: „Je to tak, ako pri studni stáť a smädom umierať“.

Anton Hlinka takto zmizol z masovokomunikačného prostredia, kde slovo a obraz vytvárajú často nezabudnuteľný zážitok, ak prednášateľ má čo povedať poslucháčom. Významný človek sa doma nestal prorokom, dožil a zomrel v úzkom kruhu svojich priateľov, s láskou opatrovaný.

Môj priateľ Anton pred prepuknutím choroby v odpovedi na moju otázku, „Čo bolo a je Tvojím krédom?“, odpovedal: „Tie najdôležitejšie veci v mojom živote som nikdy neplánoval sám, réžiu v základných momentoch môjho života mal Ten, ktorý všetko vie skôr, ako sa to uskutoční. Ak On, Veľký a Vznešený Pán a Boh bude chcieť odo mňa ešte i v tomto veku pracovať pre Jeho ciele, tak mi to ponúkne; ak mi ponúkne trpieť, odpoviem, som Ti k dispozícii, Pán môj a Boh môj.“

Posledné dielo Antona Hlinku: „Ježiš na dosah ruky“ je jeho testamentom. Bol si vedomý, že zákerná choroba mu nedáva veľa času. S veľkým vypätím vytvoril dielo, ktoré má priviesť čitateľa k Ježišovi priam na dosah ruky, do kontaktu s autentickým Ježišom-dieťaťom či chlapcom, Ježišom - tesárskym učňom, majstrom, až po tridsiatich troch rokoch učiteľom a divotvorcom, odsúdeným na smrť a víťazom nad smrťou. A bolo mu dopriate pracovať i trpieť.

Veľký a Vznešený Pán a Boh jeho pozemskú púť ukončil.

Drahý priateľ: Mne srdce už neplače, len sa klania slobode Tvojej, učil si nás svoj križ niesť. Ty si svoj bez reptania uniesol.

Buď večne šťastný v sláve Ježiša Krista!

JÚLIUS BINDER

Ako to už býva, často myslíme na blízkych ľudí v hodinu ich agónie. Aj ja som takto myslel na otca Antona Hlinku v posledných hodinách jeho pozemského života, netušiac, že nadišla hodina jeho odchodu. Bolo mi akosi ťažko na duši a pri práci na tomto čísle Kultúry som siahol do zásuvky povedľa. Z kôpky fotografií vykukla tá, na ktorej sme traja: Július Binder, Anton Hlinka a ja.

Už si nespomínam, pri akej príležitosti vznikla. Ale boli sme v tej chvíli zaiste šťastní, lebo sa všetci usmievame.

A tak o pár hodín, keď mi prišla správa o odchode tohto múdreho človeka, ktorého pred rokmi postihla ťažká choroba, nemusel som nič hľadať...

A nemusím pri spomienke ani ísť hlboko do pamäti. Lebo otca Antona mám pred sebou stále živého. Stretli sme sa mnohokrát. To bolo ešte v čase, keď kláštor na Miletičovej ulici žiaril geniálnym duchom dobrého a pokorného básnika dona Štefana Sandnera a jeho, charizmatického kňaza, neúnavného interpretátora evanjelií a hlavne ich aplikácie v konkrétnej situácii súčasníka.

Spomeniem v tejto chvíli iba dve stretnutia či skôr prihody.

Prvá bola v zime roku 1998, krátko po vzniku Kultúry, keď otca Antona Hlinku bez váhania nová vládna garnitúra vypoklonkovala z verejnoprávnej televízie. Nedalo mi pozerat' sa na túto krivdu, a tak som neváhal využiť kontakt istého čitateľa, ktorý ma ohlásil u vtedajšej riaditeľky Rádia Koliba. Posadil som v čerstvo napadnutom snehu - naváľalo ho v to ráno vari zo dvadsať centimetrov - profesora Hlinku do auta a odviezol na rokovanie o pokračovaní jeho týždenných relácií. Ani som si nevšimol, že som ho od práce odtrhol tak narýchlo, že si nestihol ani prezúť papuče...

Relácie v Kolibe sa neuskutočnili, zato niekoľko rokov trvali v nitrianskom rádiu FM, kam som na rokovanie otca Antona sprevádzal taktiež ja.

Najkrajšia však predsa len bola naša cesta do Košíc a hlavne návrat. Viezol som Antona Hlinku cez Dobšínú, Stratenú celým Horehroním. Akože inak, zastavili sme sa pod Besnikom na rozhraní Slovenského raja a Kráľovej hole - pri prameni Hrona. Otec Anton podišiel k studničke, sklonil sa a s úctou pil ústami rovno z hladiny, opretý o zem dlaňami.

Nikdy som ho predtým ani potom nevidel takého rozžiareného a šťastného, lebo v tomto prenádhernom kúte Slovenska bol po prvý raz.

A takého si ho budem pamätať do smrti.

TEODOR KRIŽKA

TEODOR KRIŽKA V tmavých tiesňavách

Za Antonom Hlinkom
(1926-2011)

*Tak ako súmrak stúpa z dolín
a úsvit v tmavých tiesňavách
na steny kreslí
pierkom sovím
tú nehu menom sen a nach;*

*tak ako tíško rastú z puklín
steblá tráv,
drieky mladých briez,
akoby ich tam včera vnukli
víly, čo papradím sú dnes;*

*tak ako hmla a ako opar
jesenných hladín zaniká
pod husím krídlom,
iba zopár
slov dozrie v ústach básnika.*

*Sú to však slová živých činov,
anjel v nich
k nebu dvíha prst.
Darmo raz ťažkou cudzou hlinou
zapečatia chrám
jeho úst -
tie zajakavé kusy slabík
čnieť budú ako maják z vôd.*

*Spieva?
Tak čo s ním,
len ho zabiť,
keď pravda práve nie je vhod.*

*Pomalá duša vždy sa klania
tomu, čo rýchlo ublíži.
Pre pravdu nielo zľutovania,
pravda vždy
visí na križi.*

*Krása však vie,
že tak sa stane:
presvieti aj noc ponurú
úsvitné slnko, stigma dlane
pribitej ráno k azúru.*

*Chce sa rásť nahor,
k nebu, za ním,
čnieť k nemu
ako hrdlá váz,
ako džbán plný vinobraním,
o ktorom kázal
brat náš, kňaz.*

*Ako hmly, ktoré stúpili k lesu,
zadnými dvermi z veží tiel
odchádza pamäť.*

*Už ho nesú,
on ich však k Bohu predišiel.*

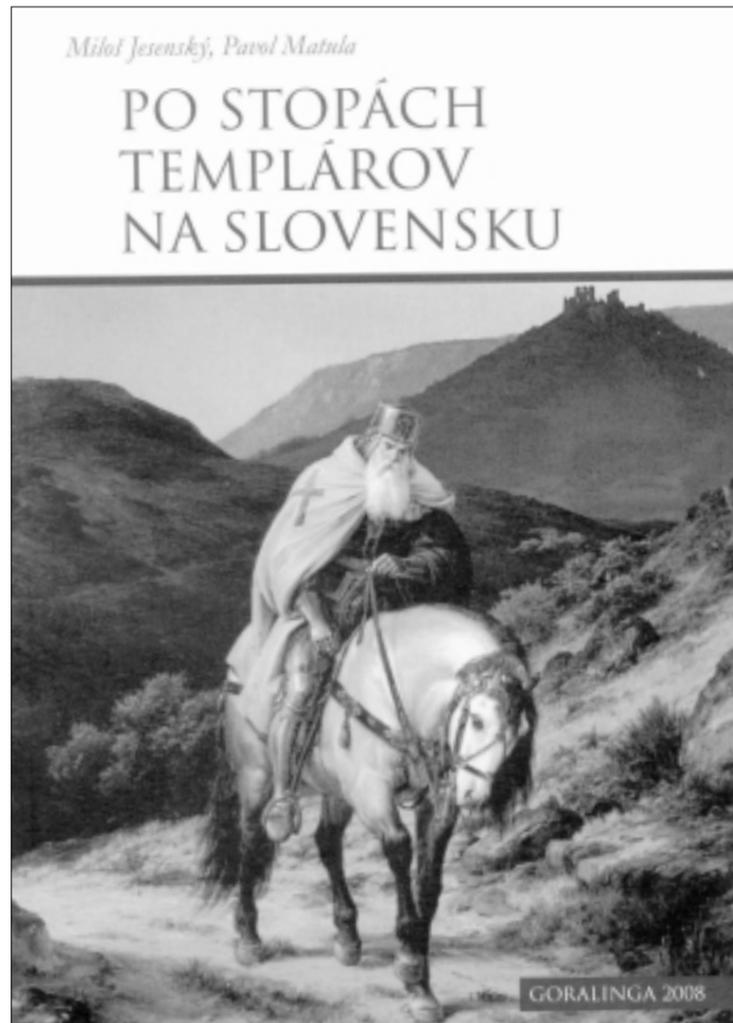
Prirodná rozmanitosť Žilinského kraja a jeho hraničné dotyk s okolitými kráľovstvami, krajinami, štátmi, priam predurčila toto územie pre (h)radovú výstavbu. Hrady, ktoré získavali svoju kamennú postav najmä od 13. storočia, často kopirovali svojich drevených predchodcov, neraz si pamätajúci i cyrilometodské obdobie našich dejín. Ich úloha v stredoveku bola jasne definovaná - obranná voči životom, ochranná k majetku a strážna vo vzťahu k cestám. Sú pamätníkmi toľkých životných osudov, že ich môžeme bez rozpakov nazvať kamennými kronikami. Ich jedinou slabosťou je mlčanlivosť. A tak nepoznáme do dnešných čias ich úplnú históriu, a sme náchylní uveriť povestiam a legendám, ktoré sa týkajú hradných pánov, ich rodín, nedobytných múrov i záhadného okolia. Vitajte na našej púti po hradoch a zámkoch, opradených povestami a príbehmi. Neľakajte sa pritom osudov ich hrdinov, ktorí sa neraz zachovali nehrdinsky.

Začínáme na Likavskom hrade, jednom z templárskych sídiel, zasluhujúcich si našu pozornosť. Celkovo okolie Ružomberka, kde sa aj tento hrad nachádza, skrýva viac ako 200 jaskýň a tie vo svete s obľubou využívali práve templári. A ak nevytvorila takéto tajné cesty príroda, pomohli si sami nato, aby dokázali chrániť tajomstvá i majetok, ktoré bezpečne presúvali po svete ako priekopníci bankovníctva. Treba veriť, že hrad Likava ešte prezradí zo svojej histórie, ktorú má v istom období spoločnú aj s červenými mníchmi, ako legendy označovali templárov. Možno by tajným vstupom mohla byť „studňa vyhlbená v kameni až po dno Váhu, pokrytá dve siahly hrubou klenbou a tak pevne vymurovaná kvádrmi, že jej neublíži ani kanónová guľa.“ (Malebná cesta dolu Váhom, str. 67) Avšak uniknúť sa z tohto hradu dalo aj oveľa jednoduchšie. Keď ho obkľúčili cisárske vojská a delostreľbou vážne poškodili, mladý zemepán Imrich Tököli si musel priznať blížiacu sa porážku a aby zabezpečil pokračovanie svojho rodu, keďže jeho otec skončil bez ďalších mužských potomkov, v ženskom preoblečení sa dostal z hradu. Stráže tejto slečne a jej otcovi „nevenovali ani pozornosť, ešte im za chrptom pokrikovali, že sa majú ponáhľať, lebo pán generál chystá takú kanonádu, čo hrad zo základov vyvráti. Tak sa mladý pán dostal do bezpečia.“ (Povesti z Liptova, str. 75) A veru sa zapísal do dejín, je známe, „že sa stal z neho slávny vodca, ktorého aj slovenským kráľom volali.“ (Povesti z Liptova, str. 76) Nuž, keby nebol unikol z Likavského hradu, možno by sme si dnes pripomínali ďalšiu smutnú povesť. No nie každému sa takýto smelý plán podaril. Pri jednom z ďalších obliehaní, kedy brániacim sa dochádzali sily a prehra bola na dosah ruky, sa hradný pán rozhodol, že nepriateľom nenechá nič zo svojich pokladov. „...s pomocou sluhu zakopal v noci poklad. Jediného svedka sťal a v nastávajúcom boji sám prišiel o život. Skryté cennosti stráži popravený čer-

PETER KUBICA

Literárne odklíňanie hradov a zámkov

Hrady a zámky Žilinského kraja v beletrii a literatúre faktu • Hrady a zámky opradené povestami a príbehmi • Hrdinovia z hradov a zámkov

padník, ktorý o polnoci chodieval hradom s hlavou pod pazuchou.“ (Sprievodca po slovenských hradoch, str. 76) „Povesť o tajuplnej postave nadprirodzeného strážcu Likavy, ktorý sa na hrade objavuje ako predzvesť búrky, má byť jediným odkazom na poklad, ktorý pod hradnou vežou zakopal likavský hradný pán za pomoci verného sluhu, aby ho neskôr zavraždil a jeho krvou zaklial nedobytnosť hradu.“ (Čarodejnice, alchymisti a hľadači pokladov na Slovensku, str. 140) Ani ducha a ani nedobytnosti Likavského hradu sa nezľakal obávaný a hrdinský Jánošík. Keď sa tam po ružomerskom jarmoku konala porada stolicej šľachty, prenikol tam v prestrojení za zemana a hórni chlapi za sluhov. Obsluhovali milých pánov, nalievali im, čo im hrdlá stačili, až boli smelší a smelší. Jeden barón sa dokonca dušoval, že „on sám sa Jánošíkovi postaví a donúti ho, aby mu ruku pobožkal.“ (Povesti z Liptova, str. 134) Jánošík už nemohol vydržať toľké chvastúnstvo a aj so svojimi druhmi ozbíjal veľactenú spoločnosť a keďže bol aj veľký figliar, otrčil svoju ruku barónovi so slovami: „- Nech sa páči, vaša milosť, ruku pobožkat! A tak, aby všetci páni videli! - Tam bolo barónovo hrdinstvo. Pekne sa ešte aj uklonil a v strachu Jánošíkovi ruku aj oslintal, že ten si ju musel do panských gátí poutierať.“ (Povesti z Liptova, str. 134) Odvtedy sa vraj neradne na Likavskom hrade voči niekomu zastrejať, vyhrážať sa alebo priat' niekomu zle, lebo sa to dotýčenému vráti. A vraj i niekoľkonásobne.

Mať tak sedemmiľové čižmy, alebo hoci len dvadsaťpäťkilomet-

rové krpce, tak spolu so zbojníkmi preskočíme z Liptova na Oravu a zastaneme až na Oravskom hrade. Snáď by sa nám podarilo nájsť niečo z templárskych pokladov, ktoré tam títo ochrancovia viery, ale aj spravodliví bojovníci v službách kráľov, nechali. A ak nie, nevadí, pretože tento hrad sám osebe je nevyčísľiteľným pokladom. Dobrých duchov mu priniesla veľká láska palatína Juraja Turzu a jeho manželky Alžbety Coborovej, ktorá pretrvala stáročia. Pred jeho smrťou mu Alžbeta sľúbila, že bude verne dohliadať na hrad, a svoj sľub si plní už takmer 500 rokov. „Nocou nehlučne chodieval staviskami a po nádvoríach...s lampášom v ruke.“ (Sprievodca po slovenských hradoch, str. 89) Preto sa neľakajte, keď ju

stretnete. Práve naopak, pomyslite si na toho, kto je vášmu srdcu najviac milý a on pocíti vašu lásku ešte intenzívnejšie ako doteraz, veď láska Alžbety k palatínovi prežila aj zlaté, platinové či smaragdové svadby, ako sa my, smrteľníci, nedokonalosť snažíme limitovať ľudskú lásku. Ale predsa len sa s hradom, presnejšie s jedným jeho oknom spája aj negatívny zážitok, avšak návštevníci sa nemusia báť, že ak sa cezeň pozrú von, tak ich stihne nejaké nešťastie, pretože už pred mnohými rokmi dali toto okno nešťastnej lásky zamurovať. A čo sa vlastne stalo? Bola raz nešťastná krásavica Marienka, ktorú neľútostný hradný pán Komorovský nechal uniesť priamo pred oltára, aby si ju podmanil. Ona sa mu však ubránila a vyskočila z komnaty oknom. Bolo jej všetko jedno, hoci takýto skok znamenal istú smrť. Radšej chcela zomrieť, ako padnúť do náručie násilníka. Pád z päťmetrovej výšky by sa teda za normálnych okolností skončil zle, „keby pod tým okienkom neboli vrecia s obrokom pre zámočné kone... Dopadla však mätko do mätkého a vôbec si neublížila...“ (Biela pani, mŕtvy pán, str. 108)

Ostaňme ešte pri templároch, a to do tretice. Veď aj samotné číslo tri znamená pre kresťanov symbol dokonalosti i šťastia. Tak ako Boh je trojjediný, aj hrady, ktoré miňame na našom putovaní a ktoré majú templársku minulosť, sú tri. Po Likavskom a Oravskom sa zastavíme na Blatnickom hrade, čiže v bývalej Turčianskej stolici. Vlastnili ho viaceré šľachtické rody, no poslednými vlastníkami boli Révaiovci. Zemepáni však nebrali ohľad na svojich poddaných, a tak sa vraj ani samotné peklo nemohlo pozerať na ich nepravosť. A keď zomrel veľkomožný pán Révai, tak počas pohrebu niesli rakvu s ním horári, ako symbol turčianskej prírody, ktorá obklopovala aj samotný hrad. No rakva bola taká ťažká, že ich povolali nakoniec tridsať. „...tridsať horárov horko ťažko premáhalo tiaž rakvy. Vtom sa strhol víchor, zaburácal hrom a truhla zľahčela ako pierko. Nebožtíka nebdaj vzali čerti.“ (Sprievodca po slovenských hradoch, str. 57) A odvtedy si vraj treba dávať pozor pred výstu-

pom do zrucanin nad Blatnicou, pretože ak ste sa previnili voči niekomu a neľutovali ste to, možno aj na vás tam čaká nejaký čert. A na neposlúšnych mužov vraj poriadna čertica, ktorej sa vraj nevyrovná žiadna žena, nech by sa akokoľvek rozčertila. Dnes sa hrad už nenachádza v takom stave, ako kedysi, no dodnes sa tradujú povesti z jeho počiatkov. Priamo s jeho výstavbou sa spája príbeh o dieťati, ktoré zamurovali do hradieb. „V tých časoch sa totiž verilo, že tak budú hradby pre útočníkov nedobytné.“ (Po stopách templárov na Slovensku, str. 63) Či tomu tak bolo po všetky stáročia, nevieme s určitosťou povedať, avšak neodporúčame nočnú návštevu týchto miest, lebo vraj občas z nich počuť detský plač. A aby tej hrôzy nebolo málo, tak sa po ruinách Blatnického hradu pohybuje aj jeden duch, ktorý ale nevydá hlások, ba ani vzdych. Kedysi dávno totiž mních Odilo prezradil nerovnú lásku pážaťa zo Znievskeho hradu a mladej šľachtickej jej krutému otcovi. Dôvodom bolo, že aj mníchovi sa páčila. A tak dal páža zavraždiť a krásku uniesť. Ujst' sa jej napokon síce podarilo, ale zomiera krátko nato, ako porodila mŕtve dieťa. Lož ma však krátke nohy, a tak mníchovi súd dokázal vinu. „Jeho ústa boli za porušenie svedeckého tajomstva uzamknuté zámkom a za vraždu a únos ho odsúdili pochovaním zaživa.“ (Po stopách templárov na Slovensku, str. 64) A len pre záujemcov s nadbytkom odvahy treba pripomenúť, že v zrucaninách Blatnického hradu bol skutočne nájdený výklesok, v ktorom bola zamurovaná mužská kostra s visiacou zámkom na ľavej čelusti.

A predtým, ako opustíme Turiec, sa ešte na okamih zastavíme na Sklabinskom hrade a v obci pod ním. „Hrad začal stavať na Katovej skale otec, ktorého dcéru tam strigôň včaril do kameňa, lebo mu zanovito odmietala ísť za ženu. Čo cez deň zbudovali, do rána bolo za dolinou.“ (Sprievodca po slovenských hradoch, str. 97) A tak vraj vyrástla obec Sklabiňa na vršku oproti bralu. A pre ženbychtivých mladencov treba pripomenúť, že deva tam podnes čaká na odkliatie.

Z turčianskej záhradky by sme rovno mohli naskočiť na plte a zveriť sa Váhu, ak máte odvalu. Pretože naše doterajšie cesty, cestičky, kedysi hradské, panské, či poľné až cezpoľné, vymeníme za vodnú scenériu najdlhšej slovenskej rieky, ktorá oplýva hradným bohatstvom. Starhrad je prvou zastávkou. V jeho opustených komnatách sa usadil zlodušný rytier, ktorý zabíjal povesť. Jeden „hynúci pustovník krutáňa preklial, aby po smrti pokoja nemal, kým rúcaním hradu a brál Váh nezahatá. V pokání násilníka sa hrad už zmenil na ruínu a z múrov, podťatých vypadávaním skál do rieky, nezadržateľne ubúda.“ (Sprievodca po slovenských hradoch, str. 98) Ale krután

Hrad Likava. Foto: archív ŽSK

nenášiel stále pokoja, a hoci od začiatku 18. storočia až podnes hádzal skaly do Váhu, riekou sa mu nepodarilo a už ani nepodari zahatať. Takže je odsúdený na večný nepokoj.

A sme v krajskom meste Žilina. Nebolo síce v minulosti sídlom stolice, ani župy, a tak dnešnú Žilinskú župu tvoria stolice Oravská, Liptovská, Turčianska a časť Trenčianskej, ale nič jej to nebralo na hradnej histórii. Ocitáme sa na Budatínskom hrade. Má výklenok, do ktorého dal zamurovať gróf Suňog svoju krásnu dcéru Katarínu. Tá mu zneuctila povest' tým, že ju v noci v jej komnatách navštívil jej milý, hoci otec ju sľúbil inému. „Katarínu zavreli do tohto hrozného hrobu s chlebom a vodou na tri dni, aby zatiaľ živorila v kajúcej ľútosť.“ (Malebná cesta dolu Váhom, str. 94) No našťastie tam nezomrela, takže ani nestráši po nociach zaľúbencov v Budatínskom parku pri hrade. Ale predsa len neodporúčame zabľúdiť do parku nadránom, lebo sa tu odohrala jedna tragédia, keď hrad dobyli povstalci. „Brána pevnosti povolila po polhodine. Dovnútra sa vrútili povstalci s rozďavenými papuľami, dychtiacimi po krvi... A ťali a rúbali a sekali všetci, čo držali v rukách zbraň...“ (Kysucké povesti, str. 178) V ten deň vyhaslo v Budatínskom hrade údajne až 500 životov, a nijako im nepomohli ani hradné múry. Odvtedy je možné vidieť zväčša ráno červenú rosu. „Pod nohami, ako červenozelený koberec, im šuští rosou skrúvená tráva. Je už niekoľko mesiacov po hroznej masacre, ešte stále však na Budatín padá krvavá rosa.“ (Kysucké povesti, str. 179) Nemáme informácie, že by to do dnešných dní niekto vyskúšal na vlastnej koži, ale ak by to niekto skúšal, tak len na vlastnú zodpovednosť. A ako vlastne vznikol samotný hrad? Aj nato povesti nezabudli. Neľútostní a spurní mýtníci Frgáčovci prestali poslúchať mesto Žilina, ktoré si nárokovalo na mýto z ciest zo Sliezska i Považia, a z ukoristených peňazí sa rozhodli postaviť si hrad. Aby však nevyvolali hnev iných hradných pánov, tak chceli najskôr iba vežu, ku ktorej potom postupne dostavajú ďal-

šie časti hradu. „...nebudeme stavať hneď celý hrad. Najprv iba jednu hradnú vežu s baštami, a povieme, že to bude nová mýtnica,“ presviedčal mladý Frgáč starého (Slovenské povesti, str. 89). No všetko ich zlé konanie nemohlo ostať nepotrešané, a tak sa jedného dňa zjavil tajomný žilinský mních s mečom, ktorého nasledo-

Oravský hrad. Snímka: M. Pišný

váli Žilinčania. „Pozháňali meče, halapartne, kyjaky, i mestských paholkov a sluhov, a keď ich nikto nečakal, naraz sa zjavili na budatínskom mýte. Chytili starého mýtnika Frgáča, lebo tomu už nedobre slúžili nohy...“ (Slovenské povesti, str. 108). „A na budatínske mýto dostal sa nový mestský mýtnik, ba neskoršie sa i na to zabudlo, že na tom mieste majú moc duchovia, a niekto jednako len dostaval prvú vežu Budatínskeho hradu, ba po dlhých rokoch dostaval sa celý hrad, no nevládli v ňom nikdy potomkovia mýtnika Frgáča. Po Frgáčovcoch ostala iba nedobrá pamiatka.“ (Slovenské povesti, str. 108).

Ďalej po Váhu ležal Hričovský hrad. V minulosti mali oň záujem mnohí. Keď hradná pani, manželka po poslednom z rodu rytierov Laha-

rovcov, ovdovela, zatúžil po Hričove aj František Turzo z Lietavského hradu. „Len čo sa votrel do priazne hradnej panej, svoju dobrodinku uväznil. Mnícha, ktorý mu vyčítal krivdu, zapudil, ale ten obďaleč skamenel ako večná výčitka nepravosti.“ (Sprievodca po slovenských hradoch, str. 71) Ešte predtým dal mnícha za-

dnes drží stráž pred niekdajším hradným vchodom...“ (Dávne povesti o hradoch, str. 37)

Už vo svojom názve Lietavský hrad prezrádza, že v sebe skrýva niečo medzi nebom a zemou. Spája sa s ním povest' o lietajúcom farárovi, ktorého Tatári zhodili z brala, pod ktorým pripravili zahrotené koly. Avšak nedopadol na ne. „Zachytil sa totiž o vyčnievajúce krovie, ktoré ho ukrylo, kým sa neprebral z omráčenia a nezavolať o pomoc.“ (Malebná cesta dolu Váhom, str. 91) A Tatári vzali nohy na plecá a vystrašení utiekli, pretože uverili tomu, že sa stal zázrak. A silu viery našich predkov dosvedčuje aj povest' o rajčianskom mečiarovi a jeho krásnej dcére Lietave, ešte z čias pohanských. Zahorela láskou k prvému kresťanovi, Minčovmu synovi, a stála pri ňom, aj keď sa rúcali staré božstvá a ľudia hľadali v kresťanovi vinníka. „Len vytrvaj pri mne, Lietava. - Vytrvám, - sľubovala dcéra pohana kresťanovi a kresťan podľa jej pohanského mena pomenoval svoj hrad, ktorého už začiatok mal a

vliecť do takzvanej práchnivej veže, aby tam zomrel hladom. „Stalo sa, ako prikázal, ale vtom zbadal, že sa jeden balvan pred jeho oblokmi pretvára v mohutnú podobu hroziaceho mícha.“ (Dávne povesti o hradoch, str. 337). A keď ho dal nocou zbúrať, ráno stál opäť na svojom mieste. Odvtedy sa traduje, že Hričovský hrad „je miestom zlých duchov.“ (Dávne povesti o hradoch, str. 34). Keď z hradu úplne vymizol život, ba dokonca ho opustil aj kastelán, ktorý mal za povinnosť ho strážiť, „v najbližšiu noc ho zo všetkých strán, nevedno prečo a ako, schválili plamene, rozrumil sa a v rumoch leží podnes. Neraz ho znovu chceli postaviť, no stavba sa zakaždým zrútila. O to pevnejšia je skala, ktorú ľudia pomenovali Kamenným mníchom. Ešte aj

ktorý dobudovali jeho synovia, čo ho i v kresťanstve, i v ume a v moci nasledovali.“ (Slovenské povesti, str. 40) A keďže sme Juraja Jánošíka spomínali na Liptove, nemali by sme ho opomenúť ani na Považí. Na Lietavskom hrade sa raz uskutočnila veľká porada okolitých zemepánov, aby sa dohodli na postupe proti zbojníckemu kapitánovi. Len pán Valentin z Blatnického hradu dlho nechodil, a tak začali bez neho. Keď prišiel, tak im navrhol, aby Jánošíka zlapali na žilinskom jarmoku. Všetci ho chválili, pripíjali mu na zdravie, no on sa ako prvý porúčal. Bol to totiž preoblečený sám Jánošík a prišla tam s ním aj jeho družina, ktorá odľahčila od bohatstva oslavujúcich pánov. „Napoldnie prepadol ma pri Rajčianke, pozväzoval i mňa i celý

môj sprievod, vyobliekal sa do mojich šiat, moju parochňu si dal na hlavu a moju šabľu si opásal!“ (Slovenské povesti, str. 219) Takto vysvetľoval prevrpeným šľachticom pán Valentin ich prevrpenie, keď si nenašli nielen svoje meče, ale ani paripy a koče.

Nuž, a ako zakončiť našu púť za povestiami, legendami a príbehmi hradov zo Žilinského kraja? Nie inak ako rozprávkovo, pretože len v rozprávkach vždy dobro zvíťazilo, krivdy sa napravili a nešťastní ku šťastiu prišli. Naším posledným zastavením bude preto Súľovský hrad. „Drak, žijúci v Šarkanej jaskyni, bol postrachom pre všetky panny v okolí. Statočný Sulo vyhľadal chýmeho čarodějníka, ten obľudu zazubadlil a v kraji nastal pokoj.“ (Sprievodca po slovenských hradoch, str. 102) A nielen to. Ľudia sa chceli svojmu záchrancovi odvdáčiť, a tak si ho vyvolili za knieža a postavili mu hrad. Ten, ako aj samotné skaly a obec pod nimi ležiaca, nesú dodnes meno po tomto nebojácnom junákovi. Súľovský hrad, Súľovské skaly, Súľov-Hradná...

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. Hronský, Jozef Ciger: *Slovenské povesti*. Vydavateľstvo Matice slovenskej, Martin 2001.
2. Hudec, Ivan - Jaroš, Peter: *Biela pani, mŕtvý pán*. H & H, Bratislava 1991.
3. Jesenský, Miloš - Matula, Pavol: *Po stopách templárov na Slovensku*. Goralinga, Bratislava 2008.
4. Jesenský, Miloš - Pavelková, Alexandra - Tkáčová, Lenka: *Čarodějnice, alchymisti a hľadači pokladov na Slovensku*. Goralinga, Bratislava 2009.
5. Medňanský, Alojz: *Dávne povesti o hradoch*. Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 2005.
6. Medňanský, Alojz: *Malebná cesta dolu Váhom*. Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 2007.
7. Nešpor, Jaroslav - Bárta, Vladimír - Bárta, Vladimír: *Sprievodca po slovenských hradoch*. Vydavateľstvo AB ART press, Banská Bystrica.
8. Podmanický, Ján: *Kysucké povesti*. Vydavateľstvo Matice slovenskej, Martin 2002.
9. Vrlik, Peter - Mišák, Peter: *Povesti z Liptova*. Vydavateľstvo Matice slo-

Hľadanie knihy roka sa od roku 2004 postupne udomácnilo v každom z regiónov Žilinského kraja. Ide o súťaž, v rámci ktorej rozhodujú čitatelia o tom, ktorá z kníh za uplynulý rok patrí do knižnej klenotnice príslušného regiónu. Ale hlasovanie nebolo primárnym zámerom. Hlavnou motiváciou bolo vytvorenie silného marketingového nástroja na prezentáciu kníh, vychádzajúcich v regióne alebo o regióne, a tiež autorov spätých s regiónom. Každoročným zverejňovaním zoznamu kníh z predchádzajúceho roka ponúka zaujímavý sumár o desiatkach knižných titulov. Ukazuje sa tým aj tvorivá bohatosť regiónov, a to nielen z textovej a obsahovej stránky, ale aj vďaka grafickému a knižnému spracovaniu diel, neraz presahujúcich svojou výnimočnosťou i hranice republiky. Hlasujúci ľudia v ankete pridávajú hlasy svojim knižným favoritom, ale zároveň sa dozvedajú informácie aj o ďalších, často neznámych knižných projektoch, a tak si k nim nájdu oveľa ľahšie cestu, ako keby sme sa spoliehali iba na klasické marketingové aktivity vydavateľstiev (prezentácia, reklama, veľtrh, medializácia).

Ani samotní knihovníci netušili pred pár rokmi, čo všetko v ich regióne vychádza, lebo vydavateľstva nemajú zákonnú normu nato, aby zasielali povinné výtlačky i regionálnym knižniciam. Vďaka súťaži Kniha roka vieme, koľko a aké knihy vychádzajú v regióne a o regióne, ktorí známi autori sú stále aktívni a ktorí debutanti vstupujú do sveta písaného slova a tlačiarenskej černe. Vďaka monografiám obcí i dejinami nabitým knihám sa zaplňa pomyselná historická vlastiviedna mapa Kysúca, Oravy, Liptova, Turca a Horného Považia. Literárna rukoväť už dávno nepozostáva len z diel klasikov, ale aj samotné školy si obohacujú vyučovanie Oravskými či Kysuckými povestiami, reáliami z konkrétnych obcí (Trnové, Zákamenné,

Súťaž Kniha roka

Liptovský Mikuláš), či témami, ktoré sa bystorne týkajú regiónov (Archeológia na Kysuciach, kroje z Terchovskej doliny, Ozveny spod Babej hory).

Za uplynulé ročníky tejto súťaže môžeme konštatovať, že sa do nej zapojilo cez 10 tisíc hlasujúcich (od 2004 len na Kysuciach, od 2006 na Hornom Považí, od 2008 na Turci). Odpredzentovaných bolo viac ako 400 kníh (20 na Knihe Turca 2008, 25 na Knihe Kysúc 2006, 30 na Knihe Horného Považia 2008, na Knihe Oravy a na Knihe Liptova).

Na Hornom Považí bolo rekordných 1165 hlasov v Knihe Horného Považia 2008. Starosta Dolného Hričova Vladimír Sadloň o knihe roka Dolný Hričov 1208-2008: „Keď človek získa prvenstvo v takejto súťaži, je to ocenenie nielen moje vlastné, ale všetkých tých, ktorí prispievali jednotlivými článkami, či už odbornými alebo spoločenskými do tejto publikácie.“

Za pozoruhodnú z pohľadu hlasovania treba spomenúť Knihu Kysúc 2006 s 1063 hlasmi, keď zvíťazila monografia o Krásne nad Kysucou. Fotograf Jaroslav Velička o víťaznej knihe Krásno nad Kysucou: „Prekvapilo ma, že toľko hlasov dostala monografia, ale vlastne niet sa čomu čudovať, lebo je to súťaž, ktorú určujú čitatelia a je dobré, že čitatelia na Kysuciach majú záujem o svoje korene, o svoje tradície.“

Kniha Liptova 2008 však prekonala

všetky ostatné regióny, a to v knižnej úrope 61 kníh a rok nato až 75. Tri ročníky súťaže (2007-2009) priniesli 15 článkov, Liptovská knižnica k nim vydala 12 informačných letákov a bulletinov, 6 príspevkov bolo odvysielaných v regionálnej TV Liptov.

Aj kvôli medializácii je takáto prehliadka dôležitá, lebo prináša desiatkam tisíc čitateľov (7 regionálnych týždenníkov na území Žilinského kraja sa predá spolu viac ako 60 tisíc každý týždeň) viacnásobne informácie o knihách, ktoré by sa v celoslovenských printových médiách nespomenuli pravdepodobne ani raz, a v tých regionálnych možno jedenkrát. Kniha Turca 2008 sa však na stránky MY-Turčianskych novín dostala až jedenásťkrát za sebou. Tomu sa už môže hovoriť knižný marketing. A navyše bezplatne, čiže poriadne knižné PR.

Súťaž o knihu roka spája spisovateľov rôzneho veku, i literárneho zamerania, a to všetko pre rozšírenie ponuky čitateľov. Spoločný marketing Knihy Oravy 2009 sa týkal autorov známych (Margita Figuli, Anton Habovštiak), ako aj debutantov (Tomáš Toček). Každé kniže sa treba venovať, aj autori si zaslúžia pozornosť. Najmä v súčasnosti treba zviditeľňovať prirodzené osobnosti, ľudský um i tvorivosť.

V roku 2010 inicioval Žilinský samosprávny kraj spoločnú prezentáciu svojich piatich regionálnych knižníc na veľtrhu Bib-

liotéka, kde sa popri výstavnom priestore týchto knižníc uskutočnili čítačky autorov z regiónov, besedy a literárne stretnutia. Táto pozitívna skúsenosť, kedy sa na tomto veľtrhu prvýkrát prezentovali knižnice niektorého zo samosprávnych krajov takto spoločne, nastolila otázku, ako spojiť súťaž Kniha roka a Bibliotéku v spojitosti s Liptovskou, Oravskou, Turčianskou, Kysuckou a Krajskou knižnicou. V roku 2011 vyhlásili tieto knižnice opätovne knižnú súťaž, ktorá si po rokoch nachádza stále väčšiu podporu v čitateľskej verejnosti, ale tento raz historicky s rovnakými pravidlami. Vzájomnou komunikáciou a hľadaním užšej spolupráce si knižnice zdefinovali problémové oblasti dovtedajších ročníkov súťaže:

- rôzne spôsoby hlasovania (kupóny v novinách, lístky v knižniciach, internet)
- rôzne spôsoby vyhodnocovania (hlasovanie čitateľov, porota)
- rôzne termíny
- rôzne kritériá na knihy (brožované, pevná väzba, bez/ISBN, xeroxované, z tlačiarne)

Knihy za rok 2010, ktoré sa v roku 2011 uchádzajú o titul kniha roka, už majú v každom regióne rovnaké podmienky, pričom vyústením bude spoločná prezentácia na Bibliotéke 2011, ale už s jasným marketingovým produktom knihy roka. Víťazi regionálnych prehliadok budú prezentovaní na veľtrhu v Bratislave, ale aj v jednotlivých okresných mestách Žilinského kraja.

PETER KUBICA
riaditeľ odboru kultúry
a komunikácie s verejnosťou
Žilinského samosprávneho kraja

(Pokračovanie z 5. strany)

Dňa 6. mája vyzval tretí stav prvú dva, aby sa k nemu pripojili (stavy hlasovali oddelene), čo sa však nestretlo s prijatím. Tretí stav na to reagoval vyhlásením, že žiadna voľba nesmie byť schválená, iba ak na jeho schôdzi. Prvé stavy sa začali trieštiť. 47 šľachticov (vojvoda Orleánsky, vojvoda z Liancourt, Lafayette a iní) sa postavilo proti zvyšku svojho stavu a začali vyjednávať s tretím stavom. Duchovenstvo bolo ešte viac rozdelené, Necker stál na strane tretieho stavu. Vláda sa pokúsila kúpiť Mirabeau, Necker však tento pokus úmyselne torpédoval.

Dňa 12. júna na Mirabeauov podnet bolo duchovenstvo vyzvané pripojiť sa k tretiemu stavu. 12 vyjednávačov z duchovenstva, medzi nimi abbé Gregoire otvorene k tretiemu stavu prešlo.

Dňa 17. júna sa v nočnom zasadnutí tretí stav prehlásil za jediné zákonné zhromaždenie a na návrh advokáta Legrandu z Berri prijal názov Národné zhromaždenie. Tým začala revolúcia.

Kráľ oznámil, že 23. júna bude kráľovské zasadanie a zástupy sa hrnú do Versailles. I keď bol kráľov rozkaz odovzdaný predsedom troch stavov spolu s oznámením, že zasadacia sieň bude do vtedy zatvorená aby sa pripravila na kráľovské zasadanie, poslanci tretieho stavu sa pokúsili do 20. júna nej vstúpiť. Keď ju našli naozaj zatvorenú, zhromaždili sa vo Loptovej sieni paláca, kde sa zaprisahali, že sa nerozídu, kým nedajú Francúzsku ústavu. Túto prisahu podpísali všetci až na Martina z Auclu, ktorého život sa takto dostal do smrteľného nebezpečenstva. Nasledujúci deň sa tretí stav zhromaždil v chráme Sv. Ľudovíta a o deň neskôr sa k nemu pripojilo 148 členov z duchovenstva vedených arcibiskupom Le Franc de Pompignan, arcibiskupom Lubersacom a biskupmi Talaruom de Chalmazel a Seignelai-Colbert.

Dňa 23. júna sa konalo kráľovské zasadanie. Necker chýbal. Kráľ pokarhal poslancov za vyvolané neporiadky a správca pečate prečítal dekrét, ktorým zrušil dekrét o národnom zhromaždení zo 17. júna a vyhlásil ho za nezákonné a druhý dekrét, ktorým obdaroval Francúzsko množstvom slobôd. V záverečnej reči rozkázal aby sa stavy rozšli a na druhý deň rokovali každý osve a opustil sieň. Duchovenstvo, až na pár výnimiek (Gregoire, Dillon) a šľachta poslúchli, tretí stav zostal. Na urgenciu vrchného ceremoniára povstal Mirabeau a povedal „my sme tu z vôle národa a len fyzická sila nás môže prinútiť na odchod.“ Vzápätí, na návrh abbé Sieyesa vyhlásil tretí stav nedotknuteľnosť poslancovej osoby. Na druhý deň sa časť duchovenstva (150 poslancov) pod vedením biskupa Talleyranda pripojila k tretiemu stavu a o deň neskôr tak učinilo 47 členov šľachty s vojvodom Orleánskym v čele.

Kráľ sa vydal a vyzval zvyšok šľachty a duchovenstva, aby sa pripojili k tretiemu stavu, čo sa 27. júna stalo, a tak podpísal sám sebe ortiel. Meno „Národné zhromaždenie“ bolo odstránené a znova sa použil termín generálne stavy.

Dňa 9. júla Národné zhromaždenie prijalo meno Ústavodarné národné zhromaždenie.

Dňa 11. júla kráľ spoznajúc Neckerovo nepoctivé konanie a jeho intrigovanie s orleánskou skupinou ho prepustil a povolal do mesta z maubeugského tábora tri brigády. Zvest' o vojenských opatreniach a hlavne Neckerov odvlnenie spôsobilo, že v Paríži nepokoje prerástli v otvorenú vzburu. Francúzske gardy, inak zbabelé, sa postavili proti svojim dôstojníkom a pripojili sa k zástupom mestskej chamrade.

Dňa 13. júla časť tejto spodiny vyrabovala a zapálila kláštor sv. Lazára, iný zástup dobyl väzenie La Force a prepustil všetkých čo sedeli za dlhy. Panujúce zmätky a neporiadok využil parížsky volebný výbor, ktorý sa proti všetkému právu nerozišiel, chopil sa najvyššej moci a okamžite zriadil Národnú gardu. Keďže nemali zbrane, zmocnili sa pušiek a pištolí v puškárskych dielnach a nasledujúci deň sa dobyli Invalidovňu, kde ulúpili 20 diel a 30 000 pušiek.

Dňa 14. júla priťahal 50 tisícový zástup k štátnemu väzeniu - Bastille. Veliteľ Launay sa po krátkom obliehaní vzdal a Bastilla bola zrovnaná zo zemu. Sedelo v nej 7 väzňov, 4 pre falšovanie zmienek, 2 zahraniční špióni a jeden ničomník. Vodcovia vzbury sa zmocnili municipálnej vlády v Paríži, povraždili najvyšších úradníkov a rozdelili si ich miesta. Na miesto zavraždeného maira Flessela bol zvolený Bailly.

Kráľ vymenoval na miesto Neckera baróna Breteuila, Národné zhromaždenie, ktoré práve rokovalo o deputácií ku kráľovi v prospech Neckera poslalo kráľovi výzvu aby vojsko s Paríža odvolal a Národnú gardu potvrdil. To kráľ rozhodne odmietol. Gróf Artois, princ Condé a maršál Broglio nabádali kráľa by sa postavil do čela vojska a potlačil vzburu silou. Kráľ to sľúbil, ale v noci ho zástupca orleánskej strany vojvoda z Liancourtu prehovoril a tak sa toho úmyslu vzdal.

Dňa 15. júla sa odobral do Národného zhromaždenia a vyzval ho, aby urobilo koniec neporiadkom v hlavnom meste. Podľa želania poslancov opätovne vymenoval za ministra Neckera a odvelil vojsko z mesta a z Versailles. Namiesto toho, aby v čele 50 000 vojakov rozohnal zberbu, Národné zhromaždenie a obnovil poriadok, prijal pozvanie parížskej municipality a sprevádzaný versailleskou gardou až do Sevres, kde si ho prevzalo 200 000 Parížanov ako nejakého zajatca a odviekli do hlavného mesta. Na radnici potvrdil Bailly za maira, národnú gardu a Lafayettea, známeho z americkej vojny za jej generála. Aby jeho poníženie dostalo korunu, kráľ si musel dať za klobúk trojfarebnú kokardu.

Dobytie Bastilly sa rozšírilo krajinou ako blesk. Všade boli rozposlaní poslovci s falošnými správami o príchode cudzieho vojska, vyzývajúce ľud k ozbrojenému odporu. Tlupy ozbrojených mešťanov a roľníkov sa vrhali na zámky šľachticov, rabovali, podpalovali a vraždili. V mestách i dedinách sa opakovali parížske vraždy a násilnosti. Spodina zabíjala boháčov a vznešených a nosila ich hlavy nastoknuté na koloch. Za osem dní sa celá krajina vyzbrojila, parlamenty a súdy zmizli, nebolo zákona, sudcu ani moci, ktorá by chránila poriadok. Šľachtické rodiny v húfoch opúšťali svoje sídla a emigrovali. V mestách sa bohatí mešťania, kupci a krčmári (neskôr sa pre nich vžil marxistický termín buržoázia) zmocnili vlády, vytvárali si vlastné samosprávy podporované oddielmi národnej gardy a krajina sa fakticky rozpadla na samostatné mestské štáty, prestalo sa s vyberaním daní.

Dňa 28. júla Necker za veľkého jasotu vstúpil do Versailles a 30 júla sa z okien parížskej radnice ukázal ľudu, oslavujúc týmto víťazným pochodom jeho úspešné zničenie kráľovej vlády. Za týchto búrlivých nepokojov sa Národné zhromaždenie zhodlo, že je treba konečne schváliť novú ústavu a že ústave musí predchádzať po americkom spôsobe deklarácia ľudských práv. V tom istom sedení čítal poslanec Target návrh prehlásenia k ľudu, žiadajúceho obnove-

nie pokoja. Vikomt de Noilles však trefne poznamenal, že kým sa nezrušia dane, dlhy a feudálny systém a nezavedie rovnosť, tak pokoj nenastane. Tu nastali preteky v obojstrannosti, šľachta sa vzdávala hufné titulov, výsad a práv, duchovenstvo desiatkov a prebiend, vyžadujúc si len skromné štipendium. Zároveň duchovenstvo ponúkalo 400 miliónov frankov pre odstránenie štátneho dlhu a žiadalo zdaníť svoje majetky.

Dňa 10. augusta žiadal arcibiskup

sa tiež „priateľmi slobody“ volali úplne voľné ruky mali, potrebovali dostať kráľa a Národné zhromaždenie do Paríža.

Dňa 26. augusta bola prijatá Lafayetteom a T. Jeffersonom vypracovaná deklarácia Deklarácia ľudských a občianskych práv. Kráľ však, povzbudený spormi ktoré v zhromaždení vypukli, zdráhal sa ju spolu s dekrétmi zo začiatku augusta podpísať.

Dňa 5. októbra vyvolali, menovite

Francúzska revolúcia

Juigné, aby boli zrušené desiatky ak sa zavedie štátna podpora postačujúca na dôstojné slávenie služieb Božích. Vyjednávači orleánskej strany však vo Versailles žiadali hlavy 11 biskupov ak sa desiatky nezrušia ihneď a bez prieťahov.

Dňa 11. augusta Národné zhromaždenie desiatky bez náhrady zrušilo, proti čomu bol sa zdvihol na odpor aj taký zapálený demokrat ako abbé Sieyes. Šľachta a duchovenstvo boli zníčené, bolo však potrebné odobrať trónu ešte vojsko. Národné zhromaždenie mu predpísalo novú prisahu, v ktorej sa vojaci zaprisahávali, že proti občanom nikdy nepoužijú zbraň, iba ak by ich vyzvali Dôstojníci národnej gardy. Aby osnovatelia prevratu, ktorí

vojvoda Orleánsky a Mirabeau, vzburu, v ktorej mali tento krát hlavnú úlohu ženy a muži za ženy prezlečení. 6 - 7 tisíc žien v čele so zúrivou Théroignou z Mericourtu sa vydalo na cestu. Postupne sa k nim mnohí popriďávali a záver sprievodu tvorili dve až tri stovky najatých hrdlorezov. Popoludní dorazili do Versailles a v noci sa k nim pripojil Lafayette s Národnou gardou. Plán bol zabíť Máriu Antoinettu, ktorá verne stála po boku kráľa a urobiť z vojvodu Orleánskeho general - lieutenanta (správcu) ríše a následne ho zvoliť za kráľa. Ľudovít však zakázal svojim strážam prelievať krv, prijal ženskú deputáciu žiadajúcu chlieb vľúde a mlo a všetko čo žiadali, sľúbil vykonať. Deputácia sa

vrátila spokojná, ale vzbúrenci spokojní neboli a chceli členov deputácie poviesť. Večer podnikli neúspešný útok na palác, v noci s úspechom zaútočili druhý raz. Povraždili stráža a Lafayette, ktorý kráľa „zachránil“ ho spolu s davom volajúcim „kráľ do Paríža“ presvedčil, aby sa odobral do Paríža. Národné zhromaždenie sa uznieslo, že je spojené s kráľom a že ho tam odprevadí.

Dňa 6. októbra nastúpil kráľ na svoju bolestnú cestu, obklopený zberbou, ktorá niesla na kopijách hlavy jeho stráží. O desiatej večer za rozliehajúceho sa skandovania : „na kandeláber“ dorazil k radnici. Ruku sa však na kráľa neodvážil položiť nikto. Kráľ sa ubytoval v Tuilleries, kde kráľovská rodina nebyvala už viac ako 100 rokov. Za osobnú stráž dostal Národnú gardu, čím sa vlastne stal jej zajatcom. Kráľ musel zvoliť národné zhromaždenie do Paríža a to sa 19. októbra zišlo prvý krát v arcibiskupskom paláci.

Mirabeau, súc veľmi zadĺžený prijal od kráľových ľudí 395 000 frankov a zaviazal sa pracovať pre kráľa, ale žiadal ministerské kreslo, čo Lafayette s Neckerom prekázali. Umiernená strana Národného zhromaždenia a duchovenstvo boli v Paríži týraní, tak že sa 300 z nich vzdalo mandátov a na ich miesta boli zvolení fanaticí revolucionári. Politicky bolo zhromaždenie rozdelené na - aristokratov, zástancov starého poriadku, ktorí sa ďalej delili na monarchistov, brániacich kráľovské výsady, (Mounier) a aristokratov, usilujúcich o presun časti moci z kráľa na šľachtu (Cazales) - patriotov, ktorí sa potom členili na konštitučných monarchistov (lafayetteisti). nerozhodných lamethistov (Du Pont, Barnave de Lameth) ktorí sa neskôr pridali k Lafayetteovi a radikálnych demokratov (Robespierre)

Teraz sa revolúcia obrátila proti Katolíckej cirkvi, ktorá bola, podľa Mirabeauovej doktríny hlavná prekážka slobody. Keďže štátny dlh bol stále obrovský a tým že sa neberali dane stále rástol, vyhlásil parížsky arcibiskup, že predá, až na pre zachovanie dôstojnosti služieb Božích nevyhnutné minimum, všetko zlaté a strieborné kostolné náčinie, vrátane kalichov a monštrancií, aby tak pomohol zmierniť biedu.

Dňa 10. októbra preradný autunský biskup Talleyrand navrhol, aby všetok cirkevný majetok (samozrejme iba katolícky, hugenotov revolúcia nijako nepoškodila) bol zabavený a použitý na úhradu štátneho dlhu. Proti tomu sa postavili i mnohí demokrati ako Maury a Sieyes, a preto nepriatelia Cirkvi, aby sa zdalo že od tohoto plánu ustúpili, navrhli, aby sa biskupstvá, opátstva a priory, ktoré kráľ Cirkvi prepožičiaval vyňali z cirkevnej správy.

Dňa 20. októbra bol zverejnený proskripčný zoznam všetkých, ktorí sa prihovarali za Katolícku cirkev a bola sľúbená odmena 1200 livrov za hlavu každého človeka zo zoznamu.

Dňa 31. októbra bol arcibiskupský palác obliehaný platenými hrdlorezmi ale ani tak nebola väčšina hlasov v Národnom zhromaždení zaistená. Preto sa hlasovanie odložilo.

Dňa 2. novembra už pred úsvitom stáli na nádvorí arcibiskupovho paláca podplatení vagabundi s kopijami a hrozili, že pobijú všetkých biskupov a kňazov ak nebude cirkevný majetok zabavený.

Za tohto nátlaku Národné zhromaždenie 568 hlasmi proti 346 (246 poslancov chýbalo) schválilo, že : - majetky Katolíckej cirkvi sa znárodňujú a stanú sa hypotékou nového štátneho dlhu, štát sa však postará o náklady na služby Božie a živobytie duchovenstva - dotácia pre farára nebude menšia ako 1200 livrov;

- znárodnený majetok sa začne predávať až kým sa nezíska 400 miliónov frankov. Na predaj tohto majetku sa začali vydávať poukážky (assignaty), ktoré sa vďaka ich nekontrolovanému rozmnožovaniu stali bezcennými. Množstvo cirkevného majetku ktoré sa dalo naraz do predaja znížilo ich cenu natoľko, že štát nezískal ani toľko, aby náklad na služby Božie mohol hrať. Protestantské cir-

kevné majetky zostali nedotknuté. Potom prišli na rad rehole.

Dňa 11. februára 1790 advokát Treillard podal návrh, aby všetky rehoľné sľuby a duchovné rády štát zrušil. Odpor biskupov bol márný. Arcibiskup z Nantes navrhol aby sa katolícke náboženstvo v Národnom zhromaždení vyhlásilo za štátne, ale návrh bol postupne odmietnutý.

Dňa 13. februára 1790 bolo schválené uznesenie že

- zákon neuznáva žiadne večné sľuby a všetky rády, kongregácie, ktoré také sľuby vyžadujú sa rušia a do budúcnosti zakazujú;

- rehoľníci a rehoľnice môžu opustiť svoje kláštory, za čo dostanú od miestneho úradu penziu.

Krátko nato boli dané do dražby aj kláštorne majetky, sľúbená penzia bola takmer okamžite znížená na tretinu.

Demagógovia ľudu nadšene vykladali, ako boli rehoľné sľuby vynútené násilím a ako kláštory budú oslobodení rehoľníci hromadne opúšťať. Pravda však bola iná. Ženské rehoľníčky tvrdošijne zostávali v kláštoroch a mužskí rehoľníci, hoci mali medzi sebou aj zradcov ako Fouché či Chabot, tiež z väčšiny zotrvali v kongregáciách. Prísne rády, ako trapisti nemali odpadlíkov takmer vôbec.

Potom položilo Národné zhromaždenie ruku na cirkevnú ústavu, ktorú pokalvinčilo.

12. júla 1790 výbor pre cirkevné veci, ktorí viedli jansenistickí advokáti ako Camus, Treillard, Lanjuinais, Martineau nadobro zničili starú cirkevnú ústavu, bez ohľadu na veľký odpor poslancov. Bolo ustanovené, že:

- ruší sa 136 biskupstiev a podľa nového rozdelenia krajiny na departmány bude toľko diecéz koľko departmantov, teda 83. Tento návrh našiel demokrat abbé Seiyers v korešpondencii kalvína, admirála Colignio a s nadšením ho presadil;

- ruší sa 8 z 18 arcibiskupstiev;

- ruší sa právomoc všetkých cudzích biskupov vo Francúzsku;

- v každej diecéze biskupský a občiansky úrad po novom prerozdelí farnosti;

- biskup je zároveň farárom katedrálneho chrámu;

- každá diecéza založí vlastný seminár;

- biskup má radu zloženú z predstaviteľného seminára a vikára katedrálneho chrámu a bez nich nesmie nič urobiť;

- všetky kanonikáty, prioráty a hodnosti pri katedrálnych a kolegiálnych chrámoch sa rušia;

- biskupov a farárov volia departmány, metropolitá voľbu potvrdí a zvoleného vysväti;

- farári sa následne predstavujú svojmu biskupovi na potvrdenie;

- biskup aj farár je viazaný pred vysvätením pred miestnymi úradníkmi zložiť prísahu vernosti, národu, štátu, kráľovi a ústave;

- biskupi svoju voľbu oznamujú Apoštolskému stolu ako prejav pravovernosti.

Protestantská cirkevná ústava zostala nedotknutá a protestanti dostali povolenie sami si ju podľa svojej vôle upraviť.

Lepšia časť duchovenstva sa pokúsila zabrániť prijatiu tejto novej cirkevnej ústavy (Constitution civile du clergé). Obrátili sa na Apoštolský stolec, 30 biskupov, ktorí zároveň boli aj poslanci sa proti novej ústave odvolalo a žiadali vec odložiť, kým sa nevyjadrí pápež. K nim sa pridalo 98 iných duchovných členov Národného zhromaždenia, potom 105 francúzskych duchovných a 14 cudzích biskupov, ktorých diecézy ležali aj na francúzskom území. Početné pastierske listy proti novej ústave kolovali krajinou. Revolucionári však neustúpili. Mirabeau (zomrel v apríli 1790) vyhlásil, že nová ústava sa viery nijako nedotýka a že pápež nebude vo Francúzsku nikomu rozkazovať.

JOZEF DUHÁČEK
(Dokončenie v budúcom čísle)

Politické zriadenie, v ktorom je zdrojom všetkej moci ľud sa nazýva demokracia. Podľa W. Churchila je demokracia všeobecne považovaná za „najmenej zlý“ model vlády. Ak sa však politické strany „rozliezajú“ po všetkých verejných i neverejných inštitúciách a podnikoch, ktoré sú v rukách štátu a ak sú voliči len užitočnými idiotmi, ktorých strany potrebujú len pri voľbách, nadoháda demokracia podobu partokracie. Partokracia nie je u nás žiadnym spôsobom uzákonená. Neexistuje ani jedna jediná právna norma, o ktorú by sa tento systém mohol oprieť. A predsa funguje. O tom netreba pochybovať. Pomenovali to verejne mnohí novinári, politológovia ba dokonca aj niektorí politici. A uvedomme si. V partokracii majú voliči jednu istotu - môžu si slobodne zvoliť, ktorá strana ich bude okrádať!!

Existuje názor, že na Slovensku klasický partokratický model nikdy nefungoval, pretože slovenské politické strany sú slabé a nestabilné. Ako je však možné, že napriek tomu u nás nevládne ľud ale politické strany, a to napriek tomu, že sú (väčšinou) slabé a nestabilné? Odpoveď je zrejme - politika je „bomba kšeft“. Politici z rôznych, často proti sebe stojacich strán, sa vedú až príliš ľahko dohodnúť, ak ide o „obchod“. Áno o obchod. Obchodmi totiž nazývajú nekôšer profitovanie z verejných prostriedkov. V podstate to funguje tak, že ak sú pri moci politici zo zoskupenia „A“, tak nadávajú na politikov zo zoskupenia „B“. Obviňujú ich zo zneužívania moci, z neschopnosti, z korupcie a zo všetkého, čo si len vieme predstaviť. Potom, až si splnia „povinnosť“ pošípiť druhú stranu, stretnú sa a družne sa baví o „obchodoch“. A až sa karta obráti, tak je to naopak. Ale voči nikomu (alebo takmer voči nikomu) ešte nevyvodili zodpovednosť. Sem tam sa síce stane, že sa niektorý politik vzbúri, avšak ten musí politiku opustiť, pretože naňho začnú poľovať všetci, ako opozícia, tak aj koalícia. A väčšinou je potom taký človek rád, že má pokoj. Isto občas musí odísť, aj ten, koho korupčné správanie už nebolo možné utuľtať, avšak toho buď „vykopnú“ vyššie, alebo je už „za vodou“ a môže sa na všetkých vykašľať.

Partokracia je na Slovensku realitou, ale dá sa proti tomu vôbec niečo robiť? No dúfam, že áno, pretože inak by to bolo veľmi, veľmi zlé. Napriek tomu, že sa tento spôsob vládnutia nemôže oprieť o žiadny právny predpis, tvári sa akoby bol legálny. Vyživá takzvanú sivú zónu v slovenskom právnom poriadku a zatiaľ sa mu celkom darí. Typickým produktom a hlavným riadiacim orgánom partokracie je Koaličná rada. Tam sa stretávajú čelní predstavitelia politických strán, ktorí rozhodujú o tom, čo bude štát robiť, aké zákony budú prijaté, ktorá strana bude „garantovať“ konkrétny rezort a ním riadené, či spravované inštitúcie a podniky, koho na aký post vymenujú a koho odvolajú. Poslanci parlamentu majú potom už len jednu úlohu, a to poslušne všetko odhlasovať - ak nie tak bude s nimi zle. Chvála Bohu však za to, že sa Koaličnej rade až tak veľmi nedarí a že sa občas predsa len nájdu poslanci, ktorí si uvedomia, že majú svoje vlastné vedomie a svedomie. To je však výnimka potvrdzujúca pravidlo.

Neviem, či sa podarí partokraciu úplne zničiť, ale aj jej potlačenie je veľmi žiaduce, aj keď to bude dlhodobý proces. Možno musí generácia spojená s „neznou revolúciou“ odísť celkom z politiky a musí ju nahradiť celkom nové pokolenie. Tak ma ale napadlo - len aby sa mladí od starých politikov „nenakazili“.

Neustále musí pokračovať poukazovanie na netransparentné a korupčné správanie, najmä tých najvyšších pred-

stavitel'ov, pretože „ryba smrdí od hlavy“. Je úplne jedno kto a z akých dôvodov po transparentnosti volá, treba mu načúvať a podporiť ho, a to aj vtedy, ak je iného politického presvedčenia než my a v iných otázkach s ním vonkoncom nesúhlasíme. Partokracia je totiž problém, ktorý sa diagonálne tiahne cez celé politické spektrum a pretože je to akási choroba demokracie, nie je programovým prvkom žiadneho politického zoskupenia. Ani jedna politická strana by sa nikdy nepriznala, že ak sa dostane k moci, tak okamžite začne deformovať demokraciu a nahrádzať ju partokraciou - funguje to už akosi automaticky. Politici však vždy robili a vždy budú robiť len to, čo im verejnosť dovolí. Musíme si tiež dávať pozor, aby sme sa neuspokojili s riešeniami, ktoré síce na prvý pohľad vyzerajú ako posilnenie prehladnosti aktivít verejnej správy a verejného sektora, ale v skutočnosti len „mútia vodu“.

Ako príklad uvediem povinnosť verejného sektora uverejňovať na internete všetky hospodárske operácie, čo v praxi znamená, že v mori uverejnených účtovných dokladov znejúcich na zanedbateľné hodnoty sa veľmi ľahko môžu stratiť doklady na hodnoty skutočne veľké - myšlienka to pôvodne nebola zlá, ale nebola domyslená. A uvediem tiež jeden ďalší konkrétny príklad z minulosti. V roku 1998 som navrhol zákonom zriadiť Verejný register privatizovaného majetku. Mal to byť štátny informačný systém, ktorý by každému poskytol spoľahlivú informáciu o tom, kto, kedy, za akú cenu a za akých ďalších podmienok získal privatizovaný majetok. Zablokovala to vtedajšia SDE (teda strana, ktorej bývalí členovia dnes tvoria väčšinu členskej základne strany SMER) - vraj z dôvodu ochrany osobných údajov. A môžem čitateľa ubezpečiť, že ďalšie politické zoskupenie vôbec neprotestovali a nesnažili sa SDE presvedčiť - veď prečo aj, týkalo sa to predsa aj ich samotných. A práve títo ľudia majú dnes plné ústa transparentnosti. Dá sa im veriť? Asi by sme mali byť opatrní.

Volíči by sa mali zbaviť fanúšikovského prístupu k politikom. Často ospravedlňujú korupčné správanie tých „našich“, avšak tvrdo odsudzujú tých „Vašich“. To je zásadná chyba. Neexistujú predsa „dobrí“, či „zlí“ zloději, existujú len a len zloději - a všetci aj tí „naši“ aj tí „vaši“ patria do basy. Všetci by sme mali v prvom rade chcieť, aby sa práve „naša“ strana očistila. Musí rásť tlak verejnosti na zvyšovanie a posilňovanie transparentnosti verejnej správy a nakladania s verejným majetkom. Taký tlak však bude rásť len vtedy, ak nebudeme ospravedlňovať tých „svojich“ a ak budeme o veci verejne diskutovať.

Bolo by už načase zrušiť, alebo aspoň radikálne obmedziť imunitu poslancov a ďalších verejných činiteľov. Načo nám to je? Je pre nás dôležité, aby sa vyhol trestnému stíhaniu opilec, ktorý ohrozuje majetok, zdravie a životy nás všetkých? Potrebujeme chrániť zlodēja pred trestom len preto, že je z „našej“ strany? Poslancom je ťažko odmietat' obmedzovanie, či zrušenie imunity a preto nám ich tribúni tlačia do hláv rôzne kaleráby, ako napríklad tvrdenie, že by sa to zneužívalo proti opozícii. Pravda, zneužiť sa dá takmer všetko, ale tento problém sa predsa týka všetkých a ak by naozaj chceli, vedeli by najsť vyhovujúce formulácie ústavnej novely. Ale ako sa hovorí: „Ak sa niekomu nechce, je to horšie, ako keby nemohol.“

Ďalším krokom by mohlo byť sprísnenie trestnoprávnych sankcií za trestné činy páchané verejnými činiteľmi a ne-

premlčateľnosť trestných činov verejných činiteľov. Trestný zákon sa neustále vyvíja a niet dôvodu sa domnievať, že ho netreba ďalej zdokonaľovať. Ak by sa ministerka spravodlivosti, namiesto vojny s predsedom Najvyššieho súdu a Generálnou prokuratúrou, venovala radšej zdokonaľovaniu slovenského právneho poriadku, urobila by pre Slovensko dobrú vec. A mohla by najsť podporu aj Najvyššieho súdu a Generálnej prokuratúry.

Od pádu komunistického režimu sa u nás neustále omieľa fráza, že štát je najhorším vlastníkom a najhorším podnikateľom. Nikto si ale verejne nepoložil otázku prečo je to tak. V zahraničí existuje dosť príkladov, že aj štátny podnik (či štátna obchodná spoločnosť) môže fungovať, hospodáriť a podnikat' veľmi dobre - pravda

Slovenská partokracia

Dá sa s tým niečo robiť?

ak má schopný manažment. Schopný manažment sa však netvorí zo stranických nominantov - vyberá sa s odborníkmi, a to aj s tých zahraničných. Títo ľudia však musia mať istotu, že ich postavenie nebude ohrozené príchodom novej politickej garnitúry k moci. Asi mi dá čitateľ za pravdu, že odvolať „z politických dôvodov“ manažéra, ktorý pozdvihol úroveň ním riadeného podniku, či verejnej inštitúcie a nahradiť ho stranickým nominantom, nie je v záujme spoločnosti. Pokiaľ však taký manažér nebude mať istotu, že ho bude rešpektovať každé vládnuce politické zoskupenie, vykašle sa na vedenie štátneho podniku, či verejnej inštitúcie a zostane radšej v súkromnom sektore. Ak tomuto niekto nechce rozumieť, tak musí byť buď veľmi hlúpy, alebo mu ide len a len o „tunel“. A keď už „musia“ do funkcií ustanovovať stranických nominantov, tak keby aspoň nominovali odborníkov. Počas druhej Dzurindovej vlády šéfoval právnomu odboru Fondu národného majetku inžinier, ktorého jedinou kvalifikáciou bolo, že bol Maďar - bol predsa nominantom Strany maďarskej koalície a tak to stačilo. Pokiaľ sa nezabavíme stranických nominácií a pokiaľ budú jednotlivé rezorty, vrátane nimi riadených inštitúcií a podnikov prideľované do „garancie“ jednotlivých strán vládnej koalície, pokiaľ bude stačiť, aby na šéfovanie bolo potrebné len to, aby nominant bol členom, alebo priaznivcom niektorej koalície strany, tak štát bude stále najhorším vlastníkom a najhorším podnikateľom - to je fakt.

Asi by bolo potrebné zmeniť volebný systém na väčšinový, aby sme volili konkrétnych poslancov a nie strany. Slovensko by sme mali rozdeliť na množstvo jednomandátových volebných

obvodov zodpovedajúce množstvu poslancov parlamentu. Tak by sa mohla skutočne uplatniť zodpovednosť poslancov voči voličom. Pokiaľ totiž volič nemá možnosť vo voľbách zhodnotiť pôsobenie konkrétneho poslanca, pretože ten je schovaný v politickej strane, ktorú volíme celoštátne, tak zúčtovateľnosť, ako základný princíp zastupiteľskej demokracie neexistuje. Väčšina politických strán bude určite tento systém odmietat' a dôvodov si nájdu, koľko len chcete. Ale, ak by sa o veci často, verejne a intenzívne diskutovalo, mali by to čoraz ťažšie. Názor Igora Matoviča o založení politickej strany pre „nezávislých poslancov“ je nielen naivný ale aj nereálny, a to napriek tomu, že sleduje správny cieľ. Obdobný výsledok by mohol priniesť práve väčšinový systém. Poslanec, ktorý je silnou osobnosťou a ktorý porazil svojich súperov vo svojom volebnom obvode sa nedá len tak zmanipulovať a nebude fungovať ako prosté koliesko bezduchej hlasovacej mašinerie.

Mali by sme sa vážne zamyslieť, aj nad zmenou nášho systému vlády na prezidentský systém, aby vládu menoval prezident, ktorý by ju aj viedol podobne, ako je to vo Francúzsku, či v USA. Vláda, pod vedením prezidenta, by takto nebola natoľko prerastená s parlamentom, ako je to u nás dnes, keď parlament je fakticky vo vleku vlády. A ak by boli prezident, a vláda, z iného politického tábora ako parlament (ako sa to niekoľkokrát stalo vo Francúzsku), museli by sa takto obidva tábory (napríklad ľavica a pravica) dohodnúť na spoločnej práci pre Slovensko. Výkonná a zákonodarná moc by sa takto stali na sebe skutočne nezávislými. Prezident a členovia vlády by to síce mali vo vzťahu k parlamentu podstatne ťažšie, ale napokon, veď majú dosť dobé politiky, tak nech sa namáhajú a namiesto politikárčenia nech robia odbornú robotu.

A napokon spomeniem priamu demokraciu. Je to najvyšší prejav skutočnej ľudovlády - pravda tam, kde sú občania uvedomelí a vedia, že zúčastniť sa hlasovania v referende je naozaj ich občianskou povinnosťou, ako napríklad vo Švajčiarsku. Chce to však intenzívne vysvetľovanie a zmenu podmienok uskutočnenia a záväznosti výsledkov referenda tak, aby mohlo byť úspešné a aby tak bolo skutočným nástrojom priamej demokracie a aby nebolo len dôvodom na zbytočné vyhadzovanie peňazí. Existujú síce aj riziká, ktoré sa však dajú pomenovať a eliminovať. Chce to len všeobecnú dohodu.

Netvrdím, že viem predložiť kompletný návrh na potlačenie partokracie v slovenskom demokratickom systéme. Týmto príspevkom chcem len vyvolať diskusiu na danú tému. Napokon aj tu platí: „Koľko ľudí, toľko názorov.“ Ale ak sa len tak uspokojíme s tým, čo nám vládne, tak si ani nič iné nezaslúžime.

MILAN JANIČINA,
Panslovanská únia

Kresba: Andrej Mišanek

V ostatnom čase sa udivujúco a opakovane objavuje zmienka o akoby vraj hanlivom obsahu nášho etnonyma Slováč. V tomto príspevku reagujem na článok, ktorý v stredu 16. marca 2011 publikovala redakcia Stálej konferencie PanSÚ k otázke diftongu v označení slova Sloveni/Slovieni a od neho odvodených tvarov, s ktorým treba súhlasiť. Preto k danej otázke môžem pripomenúť iba toľko, že k veci som sa v podobnom zmysle vyjadril aj ja, a

Preto sme sa rozhodli poukázať na podstatu veci, ako sa hovorí - „od gruntu“. A tak hovoríme a pripúšťame, že ak je niekto hlúpy - je, žiaľbohu, hlupák, ak je pre zmenu sprostý, je sprosták, ak darebný, nuž je darebák! Ale rovnaké zakončenia má aj slovo dobrák! Nuž či vari aj tomuto substantívu by sa malo ujsť niečo z onoho pejoratíva?! - Lenže ak by malo mať toto slovo tiež niečo spoločného aspoň s tými prvými dvoma príkladmi, tak azda iba v tom, že byť prehnane dobrý či

takýmto menom, akým je napríklad akademik Ľudovít Novák, jeden z našich najvýznamnejších lingvistov, hudobník a kozmologicko-teologický bádateľ. Významnou osobnosťou je aj americký Slováč Michael Novák, filozof a bádateľ v oblasti teológie kultúry a sociológie, ktorý je autorom vyše dvoch desiatok vedeckých kníh, z ktorých svetový ohlas vyvolala najmä kniha Duch demokratického kapitalizmu (The spirit of democratic capitalism). A z čes-

JUR CHOVAN-REHÁK

Poznámka k údajnej pejoratívnosti mena Slováč

to v štúdiu Na okraj antisvätoplukovskej rebélie (Kultúra, ročník XIII, č.21 (8. december 2040), s.1, 3 a 10.

Chcem sa však vyjadriť k zmienke v tomto článku, že „v predbrodeneckom období v 15. storočí sa presadzuje pod vplyvom češtiny na Slovensku pre mužských potomkov pomenovanie 'Slovák', ktoré sa už dnes nepociťuje ako pejoratívne“. Lebo našou otázkou je, či na tomto etnonyme je vôbec niečo pejoratívne a či táto pejoratívnosť je naozaj už len vecou minulosti, pretože ona sa, žiaľ, s časom na čas vynorí ešte aj v našej prítomnosti. Okrem toho dnes je ešte ťažko povedať, kedy sa na Slovensku začalo označovanie mužských potomkov pomenovaním Slováč a či sa to dialo pod vplyvom češtiny.

A dôvod pejoratívnosti chápania mena Slováč je stále ten istý - žalostne pretrvávajúci nedostatok poznania veci na jednej strane, ale i naivná zlomyseľnosť na strane druhej, ktorá je ešte stále ohlupujúca živé z niektorých protislovenských kruhov.

Etnonymum Slováč je totiž pre nedoukov pejoratívom jedine pre jeho ekvivokáciu, čiže zvukovo približne podobné znenie so slovami, tiež zakončenými koncovkou -ák, ktoré svojím obsahom vyjadrujú aj ľudsky či spoločensky negatívne vlastnosti, ako je darebáctvo, hlúposť či sprostosť ap. No takito hanobitelia mena Slováč sa podobajú známemu zvieratku, ktorého údelom je rypáčikom vŕtať sa iba v zemi, bahne a či hnoji, a preto len s minimálnou možnosťou rozľahu do strán a s úplne nulovým pohľadom do hora (ako nás o tom poučuje i bájkar Krylov). Lebo v opačnom prípade by aj oni mohli usúdiť, že suffix -ák nemá nijakú významotvornú úlohu v slovtvornom procese a je vlastne iba neutrálne substantívizačnou morféomou adjektív, keďže pomocou nich sa z prídavného mena stáva meno podstatné, bez ohľadu na to, aké protichodné významy tieto adjektíva obsahujú.

spravodlivý sa niekedy naozaj nemusí vyplatiť, na základe čoho by niekto potom mohol dať znamienko rovnosti aj medzi adjektívum múdry a sprostý. A to nemáme z vlastnej hlavy, či skúsenosti, ale z biblickej knihy Kazateľ (Kaz 7, 15-16)!

Ale vo výbere takýchto mien s koncovkou -ák môžeme ešte pokračovať, a preto platí, že ak je niekto silný, je silák, alebo ak je ešte okrem toho aj fešný, je fešák! A tu by sme sa od konkrétne existujúcich kritikov mena Slováč radi dozvedeli, čo pejoratívneho by mohli nájsť na týchto vyššie uvedených príkladoch, resp. ak by sme k nespočetnému radu mien s takýmto zakončením pridali ešte aj priezvisko Novák, fonologicky najviac podobné menu Slováč?

Nuž nechceme v tejto súvislosti poukazovať len na protislovenskú zlomyseľnosť, ako na jedinú príčinu tohto amorálneho javu. Lebo hanobenie mena Slováč sa mohlo ešte navyše tohto neetického faktu zrodiť len v hlave, v danom ohľade tiež nerozhľadeného, a teda aj vskutku hlúpeho jedinca. Lebo nie bez opodstatnenia sa hovorí, že len hlupák sa vyjadruje o tom, čomu sa nerozumie. A tak viac než len na dôvody tohto hanobenia chceme tu aj pre ostatných poukázať na súvislosti, z ktorých i konštatovanie takejto obmedzenosti kritikov samo sebou ľahko vyplynie.

Preto sa chceme hlbšie zamyslieť práve nad takými fonologicky veľmi blízkymi označeniami, ako je etnonymum Slováč a priezvisko Novák. Veď práve v tejto súvislosti možno poukázať na to, že za priezviskom Novák sa aj v českom prostredí skrýva rad takých vynikajúcich osobností, že keby si túto skutočnosť naši osočovatelia boli bývali schopní dať do súvislosti aspoň len v konfrontácii s takouto fonologicky formálnou zhodou týchto dvoch mien, boli by sa možno uchránili od pre českú kultúru takého ponižujúceho faktu, akým je každé historicky zaknihované tvrdenie hlúposti.

Lebo ani na slovenskej strane nechýbajú význačné osobnosti s

kých významných osobností tohto mena z nášho pohľadu rád by som konkrétne spomenul aspoň meno profesora Arne Nováka.

Nuž pozrime sa, ako je to s tou pejoratívnosťou „pomenovania mužských potomkov“ na našom Slovensku, teda mena Slováč? - Aj tu teda môžeme aplikovať derivácie, ako pri všetkých doteraz uvedených prípadoch, ktoré aspoň v skrátanom výbere sémanticky tvoria tieto derivatívne trinárné podoby:

nov(ota) - nový - Novák / dobro - dobrý - dobrák, a teda aj slovo - slovný - Slováč. Základom etnonyma Slováč je teda tá časť reči, ktorú nazývame slovom, čo môžeme chápať i v takomto priamom význame, ale aj v oveľa širšej platnosti. Lebo vďaka zisteniu nášho krajana z Kapského Mesta Dr. Cyrila A. Hromníka, ktorý ako prvý poukázal u nás na to, že základ tohto pôvodne dravidského slova čiže sol (s prešmyčkou slo) má viacero iných významov, ako slovo, chvála, velebenie, hovoriť, chváliť alebo velebiť (Ako to uvádza tento autor vo svojej knihe Sloveni/Slováci kde sú vaše korene? na s. 80). Čiže podľa tohto zistenia Slováč môže byť ten, ktorý je chválený alebo velebený, a takáto sémantika mena Slováč je teda na hony vzdialená od akejkoľvek pejoratívnosti!

Lenže pre apológiu mena Slováč by sme ani nemuseli ísť až takto ďaleko. Stačí iba vedieť niečo o našej historickej lexike, a to aj podľa našich domácich prameňov, a siahnuť napríklad i po Historickom slovníku slovenského jazyka V (Bratislava: Veda 2000), kde zistíme, že synonymom slova slovný je slovo slovtuný, ktoré je zároveň aj jeho homonymom, a to s významom neobyčajne známy alebo preslávený.

Teda tak! Preto aj na adresu všetkých tých neznámych hlupáčikov-hanobiteľov mena Slováč možno aplikovať známe latinské zvolanie: Quod rides, de te fabula naratur! (Prečo sa vyškeráš, veď práve o tebe je tu reč!)

TEODOR KRIŽKA

Veľkonočné jamby

1

*Na pranier rozum, pod kolesá cit,
dnes ako zajtra, väčšmi ako vlani.*

*Ľahko by veru bolo svätým byť,
a netrpieť, a nemať stigmatu v dlani.*

2

*Ľúto mi je a neschádza mi z mysle
výhovorka, čo v slušných kruhoch platí:*

*vraj vysoko je hrozno, tak je kyslé.
A sekery si zatiaľ brúsia kati.*

3

*Križ osirel. A Boží Zmŕtvychvstalý
je milosrdný. Až kým trúba zaznie.*

*A spravodlivým križe nachystali,
nech tam tak nehlivejú prázdne.*

4

*Posmieľajú sa tí, čo mali učiť,
tancujú žiaci po svätenom rúchu.
Nebadajú, že diabol púšťa kľúčik
od raja mriežkou do kanála. Juchú!*

5

*A mladosti sa ešte žiada snívať,
a starobe sú ukradnuté jamby.
A tak si všetci ako Pontský Pilát
umyjú ruky od krvi a hanby.*

Nový
Viera
nádej
láskA

(NEW AGE PO SLOVENSKY)